

KDV & VSO

Kromstraat 122
5345AE Oss
Tel: 04 12 69 23 63
KDV LRK: 10 50 87 920
VSO LRK: 33 78 74 281

BSO

De Vlasakkers 5
5345BC Oss
Tel: 04 12 48 49 10
BSO LRK: 22 23 96 106

2020 Pedagogisch beleid Peuteropvang

Datum: december 2019

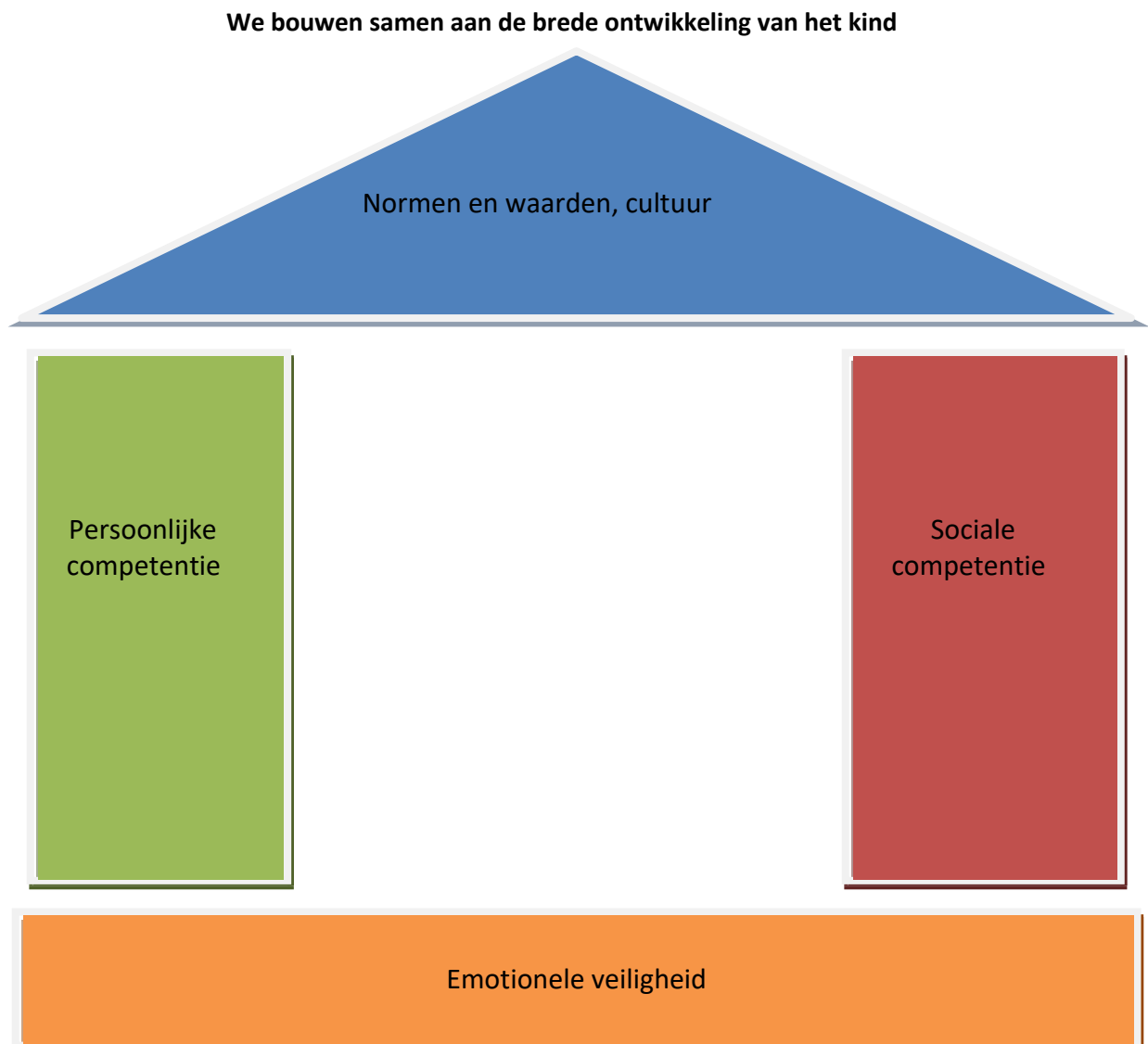
Autorisatie: Directie Kindercentrum Robbedoes

Datum geldig verklaring: januari 2020

Samenvatting

Bij Kindercentrum Robbedoes richten wij de wereld van het kind zo in dat elk kind optimaal de ruimte krijgt om zich op eigen wijze, veilig en gezond te ontwikkelen. Wij bieden het kind een omgeving waar het zichzelf mag zijn, waar er liefdevol en respectvol naar je gekeken en geluisterd wordt én waar de volwassenen de voorwaarden scheppen zodat je je veilig voelt. De talenten, kwaliteiten en creatieve vermogens die iedereen heeft, krijgen hierdoor ruim baan. Zo vormen wij een solide basis voor de ontwikkeling van elk kind.

Dagelijks werken we aan de vier opvoedingsdoelen zoals deze in de Wet op de Kinderopvang beschreven staan. Zij vormen het Kindercentrum Robbedoes huis van de opvoeddoelen. Hoe we dit huis vormgeven en inrichten staat beschreven in dit pedagogisch beleidsplan.

Een kind gaat pas op ontdekking als het zich veilig en geborgen voelt. Bij Kindercentrum Robbedoes besteden wij in alles veel aandacht aan dit 1^e opvoedingsdoel. Wij maken keuzes in het pedagogisch handelen, de groepsindeling, de aankleding en verzorging van het gebouw en de inzet van het personeel, zodat de veiligheid en geborgenheid optimaal is.

Spel is het belangrijkste middel voor kinderen om zich te ontwikkelen. Door dit spel te faciliteren, te begeleiden en te verrijken werken wij aan persoonlijke en sociale competenties die ons 2e en 3e opvoedingsdoel vormen. Wij zorgen ervoor dat de omgeving en de begeleiding van de kinderen zo georganiseerd wordt dat er de mogelijkheid is tot intensief en - voor het kind - betekenisvol spel. Dan komen kinderen tot bloei, leren zichzelf, hun mogelijkheden, die van de anderen én van de wereld kennen!

Het meegeven van waarden en normen: het eigen maken van de 'cultuur' van de samenleving waarvan kinderen deel uitmaken, vormt ons 4e opvoedingsdoel. Kinderen, ouders en Kindercentrum Robbedoes vormen een driehoek waarin vertrouwen in elkaar centraal staat. Wij willen in dialoog zijn waarbij het werken aan de goede ontwikkeling van het kind ons met elkaar verbindt. Door deze dialoog kunnen we kennis nemen van elkaars waarden en normen, elkaars cultuur. De medewerkers van Kindercentrum Robbedoes hebben een open houding. Wij respecteren de culturele, religieuze en persoonlijke keuzes van ouders. Onze pedagogische principes zijn echter leidend bij het maken van keuzes als het gaat over pedagogisch handelen. Wij zijn professionals en zullen onze kennis en ervaring inzetten. Zo kunnen wij partners zijn en bijdragen aan de opvoeding van het kind.

Ons pedagogisch beleidsplan beschrijft het kader waarbinnen wij op Kindercentrum Robbedoes werken met de kinderen. We vragen ons steeds af of dat wat wij doen met de kinderen past binnen dit kader. Plezier maken, het naar je zin hebben is voor ons vanzelfsprekend. Dit maakt Kindercentrum Robbedoes tot een prettige plek voor medewerkers, ouders en vooral voor de kinderen. Kindercentrum Robbedoes: betrouwbaar, betrokken en actief!

Inhoud

Samenvatting.....	2
Inleiding	7
1. Pedagogische visie	8
2. De vier basis doelen.....	10
Het bieden van emotionele veiligheid.....	10
Pedagogisch werker – kind interactie	10
Wenbeleid	10
Ontwikkelen van persoonlijke en sociale competenties	11
Pedagogisch medewerker – kind interactie	11
Overbrengen van waarden & normen	12
Pedagogisch medewerker – kind interactie	13
3. Groepsindeling.....	14
Het kinderdagverblijf als gemeenschap	15
Peuteropvang	15
Buiten Schoolse Opvang.....	15
4. Groepsopbouw	15
Stamgroepen Kindercentrum Robbedoes	15
Geel Babygroep	16
Rood en blauw Dreumes- Peutergroep.....	16
Blauw Peuteropvang	16
Stamgroep van de Peuteropvang	16
Voor- en vroegschoolse educatie (VVE)	16
5. De ontwikkeling van het kind	17
Kinderen volgen in hun ontwikkeling	17
Kindvolgsysteem.....	17
Doel kindvolgsysteem.....	17
Oudergesprekken	18
Opzet kindvolgsysteem	18
Inhoud van het kindvolgsysteem.....	18
Registratie.....	18
Functie van het kindvolgsysteem	18
Ouderbetrokkenheid bij het kindvolgsysteem	19
6. Procedure in het kinderdagverblijf.....	19
Voorwaarden.....	19
Aard van de gegevens.....	19
Registratie van gegevens.....	19

Overdracht van gegevens.....	20
Belangrijke tips bij het omgaan met privacy.....	20
Stappenplan.....	20
Kinderen met een beperking.....	21
Opvallend gedrag.....	21
7. Stamgroepen en samenvoegen.....	21
Samenvoegen (structureel).....	21
Structureel samenvoegen van twee stamgroepen bij Robbedoes:.....	22
Opvang tweede stamgroep (incidenteel).....	22
(Spel)activiteiten buiten de stamgroep.....	23
Alternatieve werkwijze peuterplus (3,5 jarige) groep.....	23
8. Dagritme.....	24
Eten en Drinken.....	24
Verschonen en zindelijkheid.....	24
Veiligheid bieden we door het aangeven van grenzen.....	24
9. Voedingsbeleid.....	24
Traktaties.....	25
10. Grenzen aangeven.....	25
11. Omgaan met conflicten.....	26
12. Rituelen.....	26
13. Omgaan met emoties.....	26
14. Opvangen in een andere groep.....	27
Tijdelijk twee stamgroepen.....	27
15. Inzet van personeel.....	27
Beleid op personele inzet.....	28
Inzet beroepskrachten en opvang in stamgroepen.....	28
Aanwezige medewerkers.....	28
Basis-pedagogisch medewerkers.....	28
Ziekte en/of vakantie medewerkers.....	29
Inzet medewerkers, 3-uurs norm.....	29
Beroepskracht-kind ratio in relatie tot het wennen.....	29
Beroepskracht-kind ratio, maximale groepsgrootte & rekentool.....	29
16. Bijzonderheden in de ontwikkeling van kinderen.....	30
Spel en de invloed op de ontwikkeling.....	31
Bewegingsspel.....	31
Spelen met voorwerpen.....	31
Spelen met ongevormde materialen.....	31
Taalspelletjes.....	32

Fantasiespel	32
Spelen volgens regels	32
Ontwikkeling tot zelfstandigheid.....	32
17. Signalering bijzonderheden in de ontwikkeling	33
Definitie van het begrip ‘ontwikkelingsproblemen’	33
Rol van de kinderopvang	34
Wat te doen na signalering	34
Stap 1 Probleemverheldering.....	34
Stap 2 Invloed van eigen referentiekader van de groepsleiding.....	34
Stap 3 Observeren	34
Stap 4 Bespreken met ouders	35
Stap 5 Doorverwijzen	35
Zorgroute	36
18. Signalering problemen in de ontwikkeling	37
De gewenste situatie.	37
Alternatieven.....	37
PLAN VAN AANPAK.....	38
19. Informatie-uitwisseling.....	39
20. Tot slot.....	39

Inleiding

Dit beleidsplan geeft een indruk van het pedagogisch klimaat bij Kindercentrum Robbedoes. Het geeft weer wat u als ouder van ons kunt verwachten, waar u op kunt rekenen. Voor onze medewerkers vormt het pedagogisch beleid het uitgangspunt van hun beroepshouding en hun handelen. Diverse protocollen, zoals ons beleid op personele inzet en het vierogenprincipe zijn opgenomen. Het praktisch pedagogisch handelen staat beschreven in het werkplan van elke groep. De pedagogisch medewerkers worden beoordeeld op de doelen die gesteld worden binnen deze werkplannen.

We creëren een open, betrouwbare, respectvolle en ontspannen sfeer die als een rode draad door een Robbedoes dag loopt.

Waar wij het over pedagogisch medewerkers hebben, bedoelen we altijd de mannelijke én de vrouwelijke medewerkers, ook al gebruiken we de vrouwelijke taalvorm. Kindercentrum Robbedoes streeft bewust naar een gemengd team, omdat wij aan zowel de vrouwelijke als de mannelijke professionele inbreng grote waarde hechten.

1. Pedagogische visie

Kinderen ontwikkelen zich van nature. Met onze kinderopvang richten wij de wereld van het kind zo in dat elk kind optimaal de ruimte krijgt om zich op eigen wijze, veilig en gezond te ontwikkelen. Al heel jong hebben kinderen eigen voor- en afkeuren, een eigen tempo en een eigen manier van uiten van emoties.

Kindercentrum Robbedoes biedt het kind daarom een omgeving waar het zichzelf mag zijn, waar er liefdevol en respectvol naar je gekeken en geluisterd wordt én waar de volwassenen de voorwaarden scheppen zodat je je veilig voelt. De talenten, kwaliteiten en creatieve vermogens die iedereen heeft, krijgen hierdoor ruim baan. Zo vormen wij een solide basis voor de ontwikkeling van elk kind.

Wij willen dat het kind vertrouwen heeft in zichzelf én in de ander en dat het kind:

- voor zichzelf opkomt zonder de ander uit het oog te verliezen;
- zelfstandig is en keuzes durft te maken;
- eigen talenten ontdekt én ontwikkelt;
- ontdekt hoedeanderendewereldin elkaar zit;
- vrienden maakt en vriendschappen kan onderhouden;
- plezier heeft en lekker in zijn vel zit.

Altijd vanuit de eigen mogelijkheden van het kind, respectvol, spelenderwijs en creatief. Dit zijn bij ons de richtlijnen bij elke interactie met het kind.

Bij Kindercentrum Robbedoes werken we aan de vier opvoedingsdoelen zoals deze in de Wet op de Kinderopvang beschreven staan. Deze zijn:

1. Bieden van emotionele veiligheid: een veilige omgeving creëren, een 'thuis' waar kinderen zichzelf kunnen zijn. Dit belangrijke basisdoel wordt uitgewerkt in hoofdstuk 2: "Het bieden van emotionele veiligheid".
2. Werken aan de persoonlijke competenties: het ontwikkelen van zelfstandigheid en zelfvertrouwen, flexibiliteit en creativiteit. Dit stelt kinderen in staat om allerlei soorten problemen op de juiste manier aan te pakken.
3. Werken aan de ontwikkeling van sociale competenties: o.a. meeleven met andere kinderen, zich kunnen uiten, samen delen, helpen, het opbouwen van vriendschap en het oplossen van conflicten.

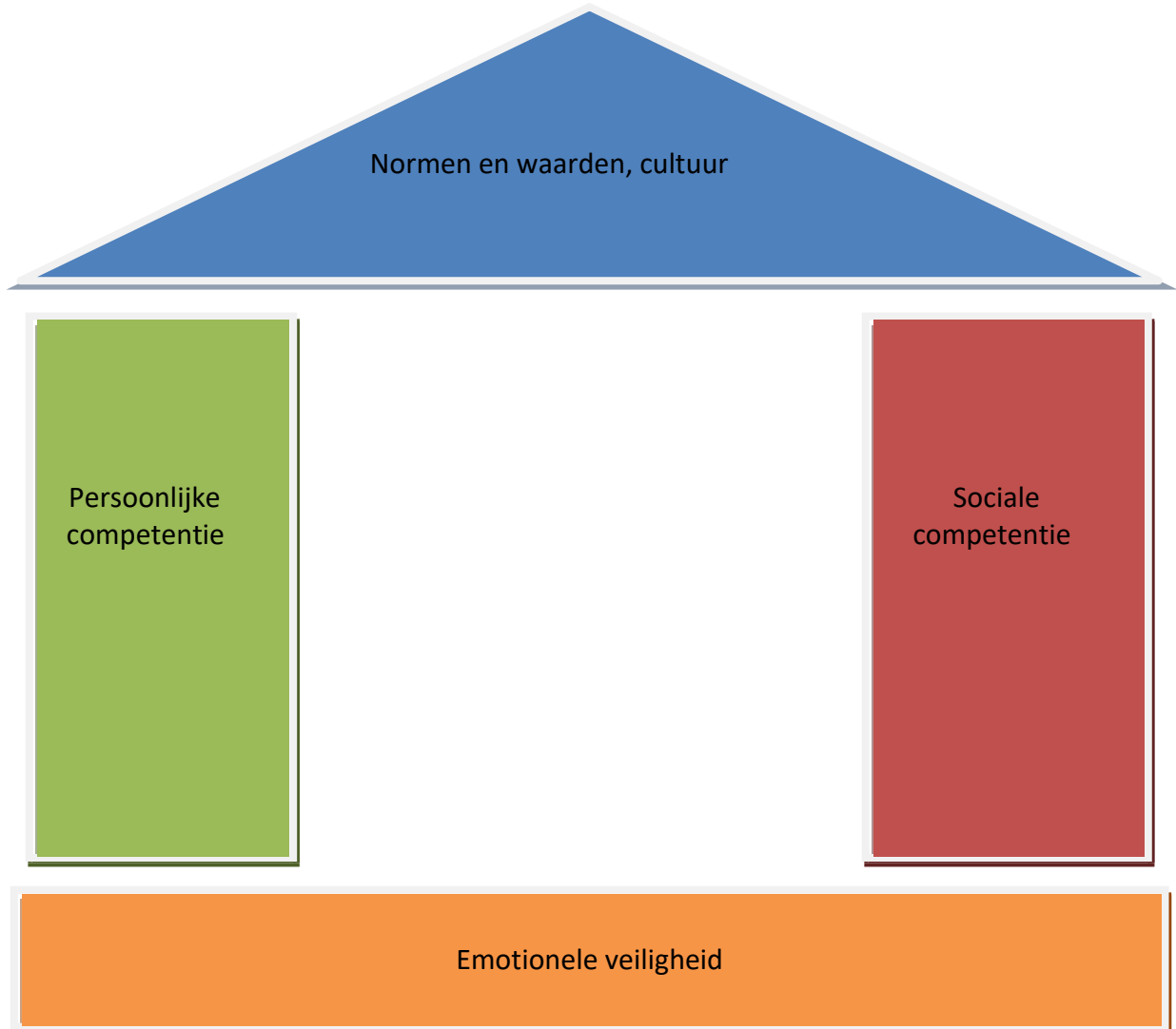
De doelen nummer 2 en 3 beschrijven we in hoofdstuk 3: "Ontwikkelen van persoonlijke en sociale competenties". Wij kijken naar de totale ontwikkeling van de kinderen en hebben daarom deze twee doelen samengevoegd.

4. Het meegeven van waarden en normen: kennismaken met waarden en normen, de 'cultuur' eigen maken van de samenleving waarvan zij deel uitmaken. Met dit laatste opvoedingsdoel, in hoofdstuk 4: "Overbrengen van waarden & normen", gaan we onder andere in op de samenwerking tussen ouder en kinderopvang die voor het kind van belang is.

Samen vormen zij het Kindercentrum Robbedoes huis van de opvoeddoelen. Hoe we dit huis vormgeven en inrichten staat beschreven in dit beleidsplan.

We bouwen samen aan de brede ontwikkeling van het kind

2. De vier basis doelen

Het bieden van emotionele veiligheid

Dit hoofdstuk gaat over hoe wij werken aan het eerste opvoedingsdoel: bieden van veiligheid, de basis voor elk kind. Een kind gaat pas op ontdekking als het zich veilig en geborgen voelt. Wij besteden in alles veel aandacht aan deze basisvoorwaarde. Kindercentrum Robbedoes maakt keuzes in het pedagogisch handelen, de groepsindeling, de aankleding en verzorging van het gebouw en de inzet van het personeel, zodat de veiligheid en geborgenheid optimaal is.

Pedagogisch werker – kind interactie

Het bieden van veiligheid en geborgenheid start bij het contact leggen met het kind en de ouders. Welkom voelen, een ontspannen gevoel en de boodschap dat het hier goed is, zijn belangrijk. De pedagogisch medewerker zal zorgvuldig (sensitief) en actief (responsief) bouwen aan het contact met het kind. Van de pedagogisch medewerker wordt verwacht dat ze haar handelen afstemt op de behoefte van het kind. Ze ziet het kind, reageert op het contact dat het kind maakt, past haar taal aan op het niveau van het kind, waardeert, is positief en duidelijk, spiegelt gedrag en ondersteunt en denkt mee wanneer nodig.

Zij creëert een gevoel van veiligheid door bij te dragen aan het zelfvertrouwen van het kind. Soms is dit liefdevol vastpakken, knuffelen, soms is dit 'even laten', dan weer een goed gesprek, een aai over de bol of mededelen wat er gaat gebeuren.

De pedagogisch medewerker neemt de leiding zonder dat zij het spel of het proces overneemt. Zij brengt structuur aan en neemt de behoeften van de kinderen als uitgangspunt. Zij betreft alle kinderen bij de groep en weet een veilig klimaat te scheppen waarin iedereen gelijk is, maar niet hetzelfde. Zij doet wat zij zegt en zegt wat zij doet. Ze kan meebewegen met het kind zonder regels en afspraken uit het oog te verliezen. Ze benadert het kind respectvol en is voorspelbaar in haar gedrag. Zij weet een goed professioneel contact op te bouwen met de ouders. Zij weet door een goede samenwerking met collega's de groeps sfeer positief te beïnvloeden. Dit praktisch pedagogisch handelen staat beschreven in het werkplan van elke groep.

Wenbeleid

Kindercentrum Robbedoes maakt onderscheid tussen het wennen vóór aanvang van de plaatsing (extern) en tijdens de plaatsing (intern).

Vóór aanvang van de plaatsing kunnen kinderen van buitenaf verschillende momenten op een dagdeel wennen. Ouders kunnen hiervoor afspraken maken met de mentor van het kind.

Tijdens de plaatsing wennen kinderen bij de overgang naar een volgende groep. Wanneer en op welke wijze het kind overgaat naar de volgende groep is mede afhankelijk van de ontwikkeling van het kind. Het ene kind is hier eerder aan toe dan het andere kind. Kindercentrum Robbedoes houdt hier rekening mee. De wenperiode duurt in de regel twee weken. Mocht extra tijd nodig zijn, dan kan de wenperiode nog eens met twee weken verlengd worden.

Het wenprogramma biedt het kind de mogelijkheid om in zijn eigen tempo kennis te maken met de nieuwe groepsruimte, andere kinderen en de pedagogisch medewerkers. De duur van het verblijf op de nieuwe groep tijdens het wennen kan bijvoorbeeld steeds een beetje worden opgevoerd. Het aantal wen-uren per dag, per kind varieert van een paar minuten tot maximaal 10 uur op één dag. Dit totdat het kind zich thuis voelt. Het is prettig voor het kind om terug te kunnen vallen op zijn vorige groep. Dit kan dan ook als dit nodig is.

Er is extra aandacht voor de emotionele veiligheid van het kind, een voorwaarde om je prettig te voelen. Het wenprogramma kan bovendien tussendoor aangepast worden. Dit gebeurt bijvoorbeeld als de pedagogisch medewerkers merken dat het kind zich al snel thuis voelt of als het voor een kind niet prettig werkt om op één dag twee verschillende groepen te bezoeken. Direct overgaan naar de volgende groep sluit dan beter aan bij de behoefte van het kind.

In die gevallen dat het doorstromen op een later moment beter is voor het kind, stellen we dit uit. Een maand kan al genoeg zijn. De ontwikkeling van jonge kinderen verloopt immers vaak in een hoog tempo. Belangrijke voorwaarden voor het kind om door te stromen zijn:
Het kind is qua ontwikkeling toe aan de volgende groep;
Het wennen verloopt positief;

Extra zorgtaken en aandacht aangaande een handicap kunnen ook geboden worden in de volgende groep;
Het uitgebreide wettelijk beleid wordt bij de intake doorgenomen.

Praktijkvoorbeeld: 's Morgens komt Joost binnen achter de rug van zijn vader. De pedagogisch medewerker begroet hem en laat zo blijken dat ze hem heeft gezien. Vervolgens laat ze hem rustig even bij zijn vader op schoot wennen aan de nieuwe situatie. Wanneer Joost bij papa heeft gezeten, loopt de pedagogisch medewerker naar hem toe. Joost begint uit zichzelf te kletsen en samen gaan ze papa uitzwaaien.

Ontwikkelen van persoonlijke en sociale competenties

Kinderen spelen voortdurend. Spel is het belangrijkste middel dat zij gebruiken om zich te ontwikkelen in de wereld om zich heen en om hun eigen te maken. Door het spel van kinderen te faciliteren, te begeleiden en te verrijken werken wij aan het tweede en derde opvoedingsdoel: werken aan persoonlijke en sociale competenties. Kinderen verkennen, verwonderen, ontdekken, manipuleren materialen, werken samen, bedenken oplossingen, maken ruzie, etc., etc. Alles komt aan de orde tijdens het spel. Kindercentrum Robbedoes zorgt ervoor dat de omgeving en de begeleiding van de kinderen zo georganiseerd wordt dat er de mogelijkheid is tot intensief en - voor het kind - betekenisvol spel. Dan komen kinderen tot bloei, leren zichzelf, hun mogelijkheden, die van de anderen én van de wereld kennen!

Pedagogisch medewerker – kind interactie

De pedagogisch medewerkers observeren, stimuleren en ondersteunen. Zij sluiten aan bij wat de kinderen laten zien in hun spel. De pedagogisch medewerkers hebben kennis van de ontwikkeling van alle kinderen in de groep. Zij weten wat het individuele kind en de groep boeit. Zij stimuleren de kinderen door hen situaties en materialen aan te bieden die hun wereld verrijken. Hierdoor werken zij actief aan de ontwikkeling van persoonlijke competenties van het kind. Hiermee bedoelen wij brede persoonlijkheidskenmerken als veerkracht, zelfstandigheid, zelfvertrouwen, creativiteit en flexibiliteit. Maar ook de ontwikkeling van motoriek, fantasie, taal en cognitie. Het woord 'persoonlijk' geeft aan dat elk kind zich op zijn eigen manier mag ontwikkelen. De pedagogisch medewerker stemt haar handelen af op het kind.

De pedagogisch medewerkers bieden de kinderen activiteiten aan die geïnspireerd zijn op het spel van de kinderen. Zij volgen de kinderen door op het juiste moment afstand te nemen of iets toe te voegen aan het spel. Als een peuter een treinbaan maakt en een andere peuter een brug van een stoel maakt over de treinbaan, hoeft de pedagogisch medewerker alleen te observeren. Als een derde peuter met duplo op de treinbaan wilt bouwen, kan de pedagogisch medewerker een voorstel doen om een station naast de treinbaan te maken. Het is echter aan het kind om met het voorstel mee te gaan of een eigen oplossing te bedenken.

Elke activiteit biedt mogelijkheden. Tijdens een verschoningsmoment bijvoorbeeld, ziet en pakt de pedagogisch medewerker de kans om het kind te stimuleren. De hele jonge baby krijgt de tijd om de handelingen te volgen. De jongste kinderen worden uitgedaagd hun schone luier vast te houden, de oudere kinderen worden aangemoedigd om op de wc te plassen.

In de peuterplus groepen benadrukken we de bijzondere overgang naar de basisschool. Het aanbod in deze groep is erop gericht het kind te begeleiden naar en voor te bereiden op deze belangrijke stap.

Deze meer gestuurde activiteiten zijn altijd zo vorm gegeven dat het kind zijn eigenheid erin kwijt kan. Bij Kindercentrum Robbedoes bieden we geen voorbereekte werkjes aan. We bieden wel materialen en werkvormen waarmee een kind zich kan uiten.

De pedagogisch medewerker doet wat zij zegt en zegt wat zij doet. Hiermee stimuleert zij vertrouwen en communicatie. Al met de allerjongste kinderen wordt er gesproken, handelingen aangekondigd en benoemd. Hierdoor wordt een situatie gecreëerd waar in communicatie en taal natuurlijk en betekenisvol wordt aangeboden. Natuurlijk past zij haar taal aan aan het niveau en tempo van het kind. Op Kindercentrum Robbedoes spreken we Nederlands.

De kinderopvang, zeker bij Kindercentrum Robbedoes, is een veilige oefenplaats voor kinderen om te werken aan sociale competenties. Wij begeleiden kinderen bij het ontwikkelen van sociale vaardigheden. We helpen ze bij het samen delen, samenwerken, op je beurt wachten, conflicten oplossen, vriendschappen maken, voor jezelf opkomen, je mening geven, luisteren naar een ander etc. De pedagogisch medewerker geeft het goede voorbeeld en werkt actief aan een goede samenhang in de groep waarin elk kind tot zijn recht komt.

In de BSO benadrukken we vooral de vrijetijdsbesteding. We bieden een programma aan waarin we kinderen kennis laten maken met verschillende activiteiten. Hiermee ontstaat er voor de kinderen de mogelijkheid hun passies en talenten te ontdekken. In de vakanties gaan we op stap. Kinderparticipatie is een uitstekend middel om te werken aan de persoonlijke en de sociale competenties van de kinderen. Daarom werken wij hier gericht aan door kinderen mee te laten denken over eten, regels, programma en aan te schaffen materialen. Zo maken we ze medeverantwoordelijk voor het inrichten van hun eigen leven op Kindercentrum Robbedoes. Voor de jongere kinderen passen we dit aan op hun mogelijkheden. Bij de baby's kijken we heel precies wat zij willen en wat niet en we respecteren dit. De dreumessen krijgen al actief keuzes door bijvoorbeeld te vragen wat zij op hun boterham willen. In de bso-groepen zijn er veel momenten waarbij kinderen inspraak hebben. De pedagogisch medewerker bepaalt de kaders en begeleidt het gesprek. We bespreken bijvoorbeeld het effect van "meeste stemmen gelden" of wat te doen als de regels worden overtreden.

Het werken met thema's is een manier om het activiteitsaanbod vorm te geven. De thema's komen voort uit het spel van de kinderen en hebben altijd betekenis voor hen. De seizoenen en feesten lenen zich goed als thema maar ook muziek, de kinderboeken week, theater en bewegen zijn thema's die we uitwerken. Binnen de thema's laten we zoveel mogelijk verschillende ontwikkelingsgebieden aan bod komen en we laten de kinderen kennismaken met de verschillende aspecten van een thema. In de peuter(plus) groepen spelen de thema's een belangrijke rol, omdat in deze leeftijdsfase het enthousiasme en de betrokkenheid groot is. Wij spelen daarop in.

De meeste kinderen ontwikkelen zich, naar het lijkt, vanzelf. Sommige kinderen vragen meer begeleiding en aandacht en dat geven wij graag. Wanneer wij zien dat een kind zich op een of meer gebieden moeizaam ontwikkelt, zullen we altijd contact opnemen met de ouders en onze observaties delen. Wij willen samen met de ouders komen tot het beste voor het kind. Wij hebben bij "Opvallend gedrag" beschreven welke stappen wij hierbij zetten.

Wij stellen ons ten doel dat alle kinderen bij Kindercentrum Robbedoes in een zo uitdagend mogelijke omgeving zijn, waarbij zij worden gestimuleerd om zich, spelenderwijs en naar eigen kunnen, te ontwikkelen.

Praktijkvoorbeeld: *Meike ligt op het speelmatras en wil een bal pakken, maar deze ligt net buiten haar bereik. Meike strekt haar hand uit naar de bal en begint te huilen. Ze kijkt daarbij naar de pedagogisch medewerker. Zij moedigt Meike aan: "toe maar Meike, pak die bal maar, je kunt het wel!". Na een tijdje heeft Meike de bal te pakken. De pedagogisch medewerker reageert hier positief op. "He, het is gelukt!".*

Overbrengen van waarden & normen

Kinderen, ouders en Kindercentrum Robbedoes vormen een driehoek waarin vertrouwen in elkaar centraal staat. Wij willen in dialoog zijn waarbij het werken aan de goede ontwikkeling van het kind ons met elkaar verbindt. In deze dialoog ontstaat ook het vierde opvoedingsdoel: kennis laten maken met waarden en normen en inleiden in de cultuur waarvan kinderen deel uitmaken. Het is belangrijk dat we van elkaars cultuur op de hoogte zijn. De haal- en brengmomenten zijn belangrijk

voor het overdragen van informatie en we besteden daar graag tijd en aandacht aan. Het is belangrijk dat de ouder weet wat het kind beleefd heeft. Ook voor de pedagogisch medewerkers is van belang om een beeld te hebben van de thuissituatie van het kind. Met deze uitwisseling brengen we de werelden van het kind samen en kunnen zowel de ouders als de pedagogisch medewerkers beter inspelen op de behoeften van het kind.

De medewerkers van Kindercentrum Robbedoes hebben een open houding. Wij respecteren de culturele, religieuze en persoonlijke keuzes van ouders. Onze pedagogische principes zijn echter leidend bij het maken van keuzes als het gaat over pedagogisch handelen. Bij Kindercentrum Robbedoes communiceren we op basis van gelijkwaardigheid en hechten we veel waarde aan de kennis over het kind van de ouder. Wij zijn professionals en zullen onze kennis en ervaring inzetten. Zo kunnen wij partners zijn en bijdragen aan de opvoeding van het kind.

Pedagogisch medewerker – kind interactie

De dialoog is noodzakelijk om kennis te nemen van waarden en normen van ouders én van Kindercentrum Robbedoes. Waarden zijn voor ons belangrijke uitgangspunten en met het stellen van normen krijgen de waarden een praktische uitwerking.

Waarden die wij de kinderen willen meegeven zijn:

- aandacht en respect hebben voor de ander, voor de eigenheid van ieder mens, voor de omgeving
- grenzen en afspraken respecteren, conflicten oplossen en de meerwaarde van de veilige groep leren kennen
- rituelen
- omgaan met emoties
- hygiëne
- gezonde leefstijl

Dit zijn grote woorden maar ook met jonge kinderen werken wij, op een speelse manier, aan deze waarden. Wij vragen oudere kinderen iets te doen voor de jongere kinderen, bijvoorbeeld een speeltje aan te geven. Bij de oudere kinderen bespreken we meer en zoeken we samen naar oplossingen bij conflicten. Normen die hieruit voortvloeien worden door de pedagogisch medewerkers nageleefd. Zij zien elk kind als uniek en handelen hier naar. Zij hebben oprechte aandacht voor wat het kind en de groep nodig heeft. Zij groeten elk kind en elke ouder en vragen hoe het met het kind gaat.

Het respecteren van afspraken en grenzen is van belang om alle deelnemers van de groep een gevoel van veiligheid te laten ervaren. We hanteren duidelijke en relevante regels en manieren. We leren de kinderen op een positieve wijze de geldende afspraken. Zo zullen we in de groepen voor kinderen tot 4 jaar de regels en afspraken, zo nodig, dagelijks op een speelse manier herhalen.

In een omgeving waar respect en aandacht voor de ander centraal staan en waar dit de basis is van met elkaar omgaan, zien we dat kinderen zich gemakkelijk laten corrigeren en zich de afspraken en regels herinneren. Een positieve benadering hierbij heeft altijd meer succes.

De groep is een mooie plek om waarden en normen vorm te geven. Door al op jonge leeftijd kinderen te laten participeren leren zij belangrijke vaardigheden. Ze leren een mening te vormen, verantwoording te krijgen, consequenties te dragen en rekening te houden met andere meningen. Door in te gaan op een verzoek van het kind (niet door alles in te willigen, maar wel te laten weten dat we de vraag gezien/gehoord hebben), aan het jonge kind te vragen wat het op het brood wil.

Wij geven de kinderen grenzen aan die past bij de fase van hun sociaal-emotionele ontwikkeling. Dat betekent, dat het voor ons bijvoorbeeld in de ik-fase, omgaan met emoties, taalontwikkeling, gewetensontwikkeling, het op het KDV het allerm minst vanzelfsprekend is, bij een kind “inleving” te verwachten. De ontwikkeling tot vier jaar speelt zich voor de meeste kinderen nog vooral af op het emotionele deel, en voorzichtig aan op het sociale.

Veel kinderen van die leeftijd vangen nog meer op van lichaamstaal, dan van het verbale...

Wij vieren op het KDV ook feesten. Samen iets vieren geeft een gevoel van erbij horen,

saamhorigheid, betrokkenheid. Dit is dus ook een belangrijke ervaring binnen de sociaal-emotionele ontwikkeling. Rituelen geven een gevoel van veiligheid, ritme. Naast de rituelen in het klein (slaapritueel) komen dus ook de grotere rituelen aan bod. Verjaardagen, feestdagen, ze komen allemaal langs. Met het vieren van de verjaardagen, (toezingen, middelpunt zijn, trakteren..e.d.), worden kinderen in het zonnetje gezet, leren ze anderen in het zonnetje zetten om wie iemand is. Het kind mag hierbij op tafel zitten en op de verjaardagstoel, wanneer hij/zij dat wil.

Door emoties te benoemen ('ik zie dat jij boos bent?', 'klopt dat?'), ook in het bijzijn van andere kinderen, als iets heel gewoons zoals 'je vetters zitten los', leren kinderen wat bij hen hoort en wat bij het andere kind. Het kind dat getuige is van andermans emotie is (bewust of onbewust), kan dan goed bij zichzelf blijven. Geen ruis! Dit geldt ook voor ons als pedagogisch medewerkers, je teen stoten, flesje borstvoeding uit je handen laten vallen, een onredelijke ouder... het geeft allemaal emoties. Beter even benoemen naar de kinderen dan met een zwarte wolk blijven rondlopen: "Het is van mij... ik ben even boos, en jij bent blij en dat is goed. Het is zo weer over bij mij." (de golf) De kinderen even bij de andere pedagogisch medewerker... en zelf even was vouwen of zo... vervolgens melden dat het weer over is. Zo leven we voor, dat er niets mis is met emoties.

Wij waarderen de mening van de kinderen en wij handelen hier ook naar (actieve kindparticipatie). Dit alles in een veilige omgeving, passend bij de ontwikkeling en begeleid door de pedagogisch medewerkers. Zo ontwikkelen kinderen vertrouwen in zichzelf en de ander.

Wij hechten waarde aan een ordelijke en hygiënische omgeving, omdat een opgeruimde en schone ruimte een prettige plek is. De normen zijn duidelijk en uiteten zich in ons schoonmaakbeleid.

De kinderen betrekken we al jong bij het opruimen van de speelruimten. We leren de kinderen het belang van persoonlijke hygiëne zoals handen wassen na toiletbezoek en vóór het eten. Vuil worden is goed, maar schoon worden is ook weer fijn. Dit hoort bij aandacht hebben voor jezelf en voor jouw omgeving.

Buitenspelen is niet alleen leuk en leerzaam, maar ook gezond. Fietsen, rennen, klimmen en actief in de buitenlucht bezig zijn vinden we waardevol. We spelen daarom elke dag buiten met elke groep. Dat is bij Kindercentrum Robbedoes de norm. Het leert kinderen dat buiten zijn er bij hoort en maakt ze bewust van de natuur om hen heen. Voeding is ook een onderdeel van de leefstijl.

Wij geven de kinderen gezonde en gevarieerde voeding, waarbij we het onderwerp lekker én gezond onderzoeken. We bespreken bijvoorbeeld waarom sommige kinderen bepaalde producten niet eten of we onderzoeken nieuwe soorten fruit. Het doel is kinderen bewust te maken van smaak, gezondheid en de keuzes die je hebt in wat je wel of niet eet.

3. Groepsindeling

De kinderen en de pedagogisch medewerkers horen bij elkaar in een vaste stamgroep van dezelfde leeftijdsgroep. Deze vaste en veilige situatie is een mooie oefenplaats. Er zit een grote diversiteit aan kinderen in de groep, de vaste rituelen en gebruiken maken dat de kinderen zich met de groep verbonden voelen.

Ieder kind in de groep heeft een eigen mentor. Deze mentor is een vaste pedagogisch medewerker van de betreffende groep.

Doordat kinderen van dezelfde leeftijdsgroep één groep vormen, kan het spel en de begeleiding van het spel goed worden aangepast aan de ontwikkelingsfase van de kinderen. Zo zullen de pedagogisch medewerkers van de babygroep bewust een baby met een andere baby samen op het speelkleed leggen. Op die manier ontstaat er activiteit tussen de kinderen. In de peutergroep zal de pedagogisch medewerker tijdens het fruit eten aan de kinderen vragen wie er vandaag is, hoe de kinderen heten en wie we er deze dag afwezig is. In beide situaties is er sprake van aandacht voor de sociale en cognitieve ontwikkeling: ontdekken dat een andere baby beweegt en geluid maakt en daar op reageren of spelenderwijs namen leren verbinden aan kinderen en leren ordenen wie er wel moet zijn en wie niet. De pedagogisch medewerkers zetten bewust en actief de groep in om

situaties te creëren zodat er uitdaging ontstaat en de ontwikkeling van de kinderen wordt gestimuleerd.

Vanuit de veilige groep is het mogelijk voor kinderen de stamgroep te verlaten om in een andere groep een activiteit te doen. Dit wordt begeleid door de medewerkers. De richtlijnen van veiligheid en de wettelijke beroepskracht-kind ratio zijn hierbij leidend. Kinderen kunnen zo de wereld verkennen en hun ervaringen uitbreiden. Naarmate kinderen ouder worden en zelfvertrouwen ontwikkelen, zullen zij steeds meer behoefte krijgen om hun wereld te vergroten. Kindercentrum Robbedoes werkt actief met de kinderen om aan deze behoefte te voldoen. Het kinderdagverblijf

Het kinderdagverblijf als gemeenschap

We werken kindercentrum gericht, d.w.z.: de pedagogisch medewerkers van de verschillende groepen vormen samen een team; ze zijn met z'n allen verantwoordelijk voor het kinderdagverblijf, ze verdelen de taken en ondersteunen elkaar waar nodig. Ze leren ook de kinderen en ouders van de andere groepen kennen. Elke pedagogisch medewerker heeft haar eigen specifieke inbreng en talenten. Pedagogisch medewerkers plannen volgens de Uk&Puk methode een gevarieerd dag- en weekprogramma en laten daarbij de verschillende ontwikkelingsgebieden aan bod komen. Daarnaast werken wij met het observatieprogramma "Kijk".

Voorbeelden van activiteiten die met meerdere groepen gezamenlijk worden ondernomen zijn: knutselochtenden, werken met thema's, het vieren van verjaardagen en andere feesten, activiteiten met de kinderen die 's middags niet meer slapen, bij elkaar op de groep spelen, samen buiten spelen, kringactiviteit voor de 3+ kinderen. Op heel rustige dagen worden er groepen samengevoegd. Vanzelfsprekend zijn er ook bij gezamenlijke activiteiten altijd voldoende gekwalificeerde pedagogisch medewerkers aanwezig.

Natuurlijk wordt er bij gezamenlijke activiteiten rekening gehouden met wat de kinderen willen en aankunnen. Zo kan het voor een kindje in de eenkennigheidsfase moeilijker zijn om in een andere groep te spelen dan voor een bijna 4-jarige.

Belangrijk is dat ouders en kinderen weten waar ze aan toe zijn. Kinderen voelen zich het best bij voorspelbare regelmaat en vaste rituelen. Hulpmiddelen in de communicatie zijn een zichtbare dagindeling, een activiteitenbord en dagritmekaarten.

Peuteropvang

Voor de ouders van kinderen van 24 maanden en ouder, die niet kiezen voor kinderopvang, bieden wij peuteropvang aan. Wij bieden deze vorm van opvang 10 dagdelen per week aan.

Peuteropvang biedt kinderen de gelegenheid om samen te spelen en van elkaar te leren.

Daarnaast zijn de pedagogisch medewerkers gericht op het stimuleren van de ontwikkeling van kinderen, door middel van passende activiteiten in kleine groepen.

Bij de peuteropvang maken wij tevens gebruik van het VVE programma Uk & Puk en het observatieprogramma Kijk!.

Buiten Schoolse Opvang

Voor schoolgaande kinderen (4-13 jaar) bieden wij Voorschoolse Opvang en Na Schoolse Opvang aan. Kinderen kunnen bij ons terecht vanaf 6.45 uur en worden vanuit onze locatie aan de Kromstraat dan naar school gebracht. Wij bieden Na Schoolse Opvang. Bij deze vorm van opvang halen wij de kinderen van school en vangen wij ze op tot uiterlijk 18.30 uur. Het doel van de Buiten Schoolse Opvang is zorgen voor een aantrekkelijk gevarieerd en ontwikkelingsgericht activiteiten aanbod. Waardoor kinderen met plezier gebruik maken van de buitenschoolse opvang en gestimuleerd worden nieuwe activiteiten te ontdekken.

4. Groepsopbouw

Stamgroepen Kindercentrum Robbedoes

Iedere groep heeft een vaste groepsruimte met vaste pedagogisch medewerkers met een mentorschap. De kinderen geplaatst in de betreffende groep worden aan een mentor gekoppeld. De maximale omvang op deze vaste groepsruimte is bij Robbedoes gerelateerd

aan de wettelijke vereisten conform de Wet Kinderopvang.

- een pedagogisch medewerker per 3 aanwezige kinderen tot 1 jaar
- een pedagogisch medewerker per 5 aanwezige kinderen van 1 tot 2 jaar
- een pedagogisch medewerker per 8 aanwezige kinderen van 2 tot 3 jaar
- een pedagogisch medewerker per 8 aanwezige kinderen van 3 tot 4 jaar.

Een eventuele verticale groep bestaat uit maximaal 16 kinderen met 3 pedagogisch medewerkers.

Geel Babygroep

Robbedoes hanteert een leeftijdsgrens voor de babygroep van 24 maanden. Uitzonderingen daar gelaten wanneer de ontwikkeling anders verloopt.

Het gemiddeld aantal op te vangen kinderen in de babygroep bedraagt 16 kinderen op vier pedagogisch medewerkers in de leeftijdscategorie 0-2 jaar en waarvan maximaal 8 kinderen 0-1 jaar.

Rood en blauw Dreumes- Peutergroep

De kinderen die 2 worden gaan per de eerste van de maand dat ze 2 worden naar de blauwe of gele groep. Uitzonderingen daar gelaten wanneer de ontwikkeling anders verloopt en het BKR het toelaat..

Het gemiddeld aantal op te vangen kinderen in de dreumesgroep bedraagt maximaal 16 per dag Op twee pedagogisch medewerkers in de leeftijdscategorie 2-4 jaar.

Blauw/ Rood Peuteropvang

Peuteropvang Robbedoes bestaat uit één groepsruimte waar de stamgroep uit maximaal 16 kinderen in de leeftijd 2 tot 4 jaar bestaat.

Stamgroep van de Peuteropvang

Alle peuters die naar de Peuteropvang komen zitten in één stamgroep, dit is een gecombineerde groep met kinderen vanuit Kindercentrum Robbedoes. De totale groepsgrootte is maximaal 16 kinderen in de leeftijd van 2-4 jaar. Hierbij houden we een verdeling aan van 10 kindplaatsen Peuteropvang en 6 kindplaatsen KDV. De kinderen van de peuteropvang, kunnen op de dagdelen dat ze komen niet slapen. De kinderen verblijven in één groep met twee vaste PM-ers per dagdeel. In totaal werken er 3 vaste PM-ers op de groep.

Voor- en vroegschoolse educatie (VVE)

Op onze peutergroep bieden wij voorschoolse educatie. Voorschoolse educatie is in principe bedoeld voor kinderen van 2 tot 4 jaar uit onderwijsachterstandsgezinnen. Dit worden doelgroepkinderen genoemd. Het doel van voorschoolse educatie is peuters spelenderwijs vaardigheden bij brengen, die een soepele overgang naar de basisschool garanderen.

Dit doen we door te werken met het educatief programma Uk & Puk. Aan dit programma doen alle kinderen van de peutergroep mee. Dus niet alleen doelgroepkinderen. Uk & Puk is een programma voor kinderen van 0-4 jaar (bedoeld voor kindercentra en peuterspeelzalen) dat zich richt op de brede ontwikkeling van peuters. Taalontwikkeling staat daarbij voorop: spreken, luisteren en uitbreiding van de woordenschat. Daarnaast is er in Uk & Puk aandacht voor sociaal communicatieve vaardigheden en een eerste oriëntatie op rekenen.

De peuterspeelzaal werkt met thema's: elke 4 weken is er een thema wat aansluit op de belevingswereld van peuters. Tijdens dit thema worden er activiteiten gedaan in de vorm van (voor)lezen, spel, knutselen, kring, eten en drinken, themahoek en bewegen. Tijdens deze activiteiten leren kinderen de taal begrijpen en uitspreken en leren ze steeds een aantal woordjes bij. Naast taal leren kinderen ook omgangsvormen: opkomen voor jezelf, gevoelens delen, aardig doen, omgaan met ruzie en samen spelen en werken.

Ieder doelgroepkind heeft een individueel plan. In dit plan noteren we per ontwikkelingsgebied wat we een kind willen leren per thema (bijvoorbeeld: hoeveel en welke woordjes willen we een kind geleerd hebben binnen 4 weken), hoe we dit gaan doen (met behulp van welke middelen (voorlezen, lettermuur, spelletjes, kring) en wat de opbrengst is aan het eind van de 4 weken (wat is de vooruitgang bij het kind en wat zijn de aandachtspunten voor de komende 4 weken).

Ontwikkelingsgebieden zijn bijvoorbeeld spreken en luisteren, woordenschat, sociaal-emotionele ontwikkeling, motoriek en ontluikende gecijferdheid.

5. De ontwikkeling van het kind

In dit hoofdstuk komt de eigen ontwikkeling van het kind aan bod en hoe wij daar als Robbedoes team op in spelen. Ieder kind moet enerzijds de gelegenheid krijgen om zich zoveel mogelijk op zijn eigen wijze en in zijn eigen tempo te kunnen ontwikkelen, anderzijds is er de pedagogische begeleiding van de pedagogisch medewerkers, die zich richt op het geven van zelfvertrouwen, het stimuleren van zelfstandigheid en het aanleren van sociale vaardigheden.

Kinderen volgen in hun ontwikkeling

Vanaf het moment dat een kind op het kinderdagverblijf komt, delen ouders een stukje van de opvoeding met het kinderdagverblijf. We gaan ervan uit, dat ouders eindverantwoordelijk zijn voor de opvoeding van hun kind. Vanuit een positieve relatie is het een taak van de pedagogisch medewerkers om kinderen te begeleiden en te ondersteunen in de diverse ontwikkelingsfasen die kinderen doormaken. De pedagogisch medewerkers zorgen voor een liefdevolle en aandachtige houding naar een kind, zodat een kind zich veilig en geborgen voelt.

Binnen de ontwikkelingspsychologie wordt verschillend gedacht over de invloed van aanleg en omgeving. Wat wel duidelijk lijkt, is dat beide factoren van invloed zijn en ook elkaar weer beïnvloeden. De mate waarin een kind in een fase van zijn ontwikkeling ontvankelijk is voor stimulansen uit zijn omgeving hangt samen met zijn aanleg. Zo kan een kind bijvoorbeeld pas als het er aan toe is aangeleerd worden om op de wc te plassen. Anderzijds kan het kind vermogens die het in aanleg heeft, pas voldoende ontwikkelen als het door de omgeving daartoe wordt geprikkeld. Ons uitgangspunt is dat kinderen zich optimaal ontplooiën wanneer de omgeving, het kinderdagverblijf, voor een veilige en voldoende stimulerende, uitdagende omgeving zorgt.

Dit betekent dat pedagogisch medewerkers niet de hele dag de kinderen bezig houden, maar hen ook de gelegenheid geven om zelf hun gang te gaan. De pedagogisch medewerkers kijken, luisteren en gaan in op wat kinderen zelf aanreiken. Daarnaast bieden de pedagogisch medewerkers nieuwe activiteiten aan, die hun ontwikkeling stimuleren.

Kindvolgsysteem

Kindercentrum Robbedoes gebruikt het kindvolgsysteem “Kijk” bij het kinderdagverblijf voor de babyperiode tot met 4 jaar. Van elk kind wordt vanaf de start bij het kinderdagverblijf een dossier aangelegd. Het inschrijfformulier, de bijzonderhedenlijst. De observatieformulieren worden digitaal in het programma van “Kijk” gemaakt. In dit programma kunnen alleen de intern begeleider, de directeur en de PMers inloggen met een wachtwoord. Daarnaast is er een map met werkstukken van het kind die gemaakt zijn in de verschillende leeftijdsfasen.

In totaal worden er vijf oudergesprekken gevoerd tijdens de periode dat het kind het kinderdagverblijf bezoekt. Het eerste gesprek is het kennismakings/intake gesprek. Dit gesprek vindt plaats bij de plaatsing van het kind op het kinderdagverblijf. Tijdens dit gesprek zal de leidinggevende samen met de ouder het inschrijfformulier invullen. Op vier momenten per jaar tijdens het kinderdagverblijf periode wordt door de pedagogisch medewerker een observatielijst ingevuld en 2 keer per jaar een registratie gemaakt. Deze wordt 1 keer per jaar besproken met de ouders. Bij dit gesprek zijn de pedagogisch medewerker en leidinggevende aanwezig. Als het kind het kinderdagverblijf verlaat, krijgen de ouders een map mee. Daarnaast krijgen zij het overdrachtsformulier naar de basisschool met het verzoek van de basisschool te doen toekomen. Indien ouders dit niet wensen, dan maakt de kinderopvang melding naar de basisschool dat dit het geval is. Het overdrachtsformulier bespreekt de pedagogisch medewerker met de ouders tijdens het exitgesprek.

Doel kindvolgsysteem

- Interne overdracht kind van de ene naar de volgende groep.
- Signaleren van bijzonderheden, ontwikkelingsproblemen e.d.
- Overdracht van het kinderdagverblijf naar de basisschool.

Oudergesprekken

- Tijdens de periode in het kinderdagverblijf vinden drie oudergesprekken plaats, waarbij de observatieformulieren leidraad zijn.
- Oudergesprek 1: ± 10 maanden
- Oudergesprek 2: ± 22 maanden
- Oudergesprek 3: ± 34 maanden
- Exitgesprek ± 46 maanden

Opzet kindvolgsysteem

Kindercentrum Robbedoes werkt met het kindvolgsysteem Kijk! Dit programma richt zich op alle ontwikkelingsgebieden van, in ons geval, kinderen van 0-4 jaar. Het is een praktisch hulpmiddel voor het observeren en registreren van de ontwikkeling van de kinderen. Het kijkt naar hoe de kinderen zich voelen en gedragen. Het legt vast waar kinderen zich op de verschillende ontwikkelingslijnen bevinden en het laat daarbij eenvoudig zien of het kind zich volgens de mijlpalen binnen die lijnen ontwikkelt. Hierop passen wij het activiteitenaanbod aan. Het is voor Kindercentrum Robbedoes een werkwijze die de pedagogisch medewerkers ondersteunt bij het begeleiden van de kinderen. Het vervangt de eerder gebruikte Osse Peuter Ontwikkelingslijsten.

Inhoud van het kindvolgsysteem

- Het kindvolgsysteem bestaat uit de volgende onderdelen:
- Ontwikkelingsbeeld
- Aanvulling van de ouder(s)

Om een goede indruk van het welbevinden van een kind te krijgen, is informatie over verschillende ontwikkelingsgebieden nodig. In het kindvolgsysteem staan de volgende ontwikkelingsgebieden beschreven die belangrijk zijn voor de ontwikkeling:

- Sociaal-emotionele ontwikkeling
- Motoriek
- Speel- en leergedrag
- Taalontwikkeling (Nederlandse taal)
- (Fysieke) redzaamheid

Registratie

De registratie is geen scorelijst. De lijst wordt ingevuld op basis van het beeld dat de pedagogisch medewerker van het kind heeft gekregen. Het is de bedoeling dat de pedagogisch medewerker haar indruk van het kind in verschillende situaties beschrijft. Hierbij kan gedacht worden aan de volgende situatie: het brengen en halen, het vrije spel, kringactiviteiten, creatieve activiteiten en buiten spelen. Door deze manier van invullen van de lijst wordt geen beoordeling in de zin van goed of slecht, normaal of afwijkend gegeven. De pedagogisch medewerker beschrijft het gedrag van het kind zoals zij dat heeft waargenomen. Om de lijst goed te kunnen invullen is het belangrijk dat de pedagogisch medewerker het betreffende kind voldoende kent en een beeld heeft van zijn ontwikkeling.

Functie van het kindvolgsysteem

- Het kindvolgsysteem kan verschillende functies vervullen:
- Het instrument helpt pedagogisch medewerkers om gericht naar kinderen te kijken en hun totale ontwikkeling in beeld te brengen.

Het is een instrument waarmee pedagogisch medewerkers op een systematische manier hun beeld van het kind kunnen beschrijven, bespreken en overdragen aan de ouder(s) en de volgende groep binnen het KDV.

- Het kindvolgsysteem levert een bijdrage aan de doorgaande ontwikkelingslijn van kinderen. Door een goede overdracht kan de overgang van de ene naar de andere groep van het KDV en van het KDV naar de vroegschoolse perioden worden versoepeld.
- Het kindvolgsysteem heeft een signalerende functie. Pedagogisch medewerkers kunnen nagaan of er bij een kind bepaalde ontwikkelingsaspecten zijn die extra aandacht behoeven.

Door de overdracht van mogelijke aandachtspunten aan de toekomstige leerkracht gaat er geen kostbare tijd verloren.

- Het gebruik van het kindvolgsysteem bevordert en vergemakkelijkt het overleg tussen de pedagogisch medewerkers en onderling en tussen pedagogisch medewerkers en leerkrachten. Het bespreken van het kindvolgsysteem kan het inzicht in elkaars uitgangspunten en werkwijze vergroten.
- Het kindvolgsysteem biedt een handvat voor gesprekken met de ouder(s).

Ouderbetrokkenheid bij het kindvolgsysteem

Het eerste gesprek dat met de ouders wordt gevoerd is het intake gesprek. Tijdens dit gesprek worden samen met de ouders de achtergrondgegevens ingevuld, Tijdens de kinderdagverblijfperiode vinden meerdere observaties plaats door de pedagogisch medewerkers. De observatie is het uitgangspunt voor het gesprek met de ouders. Uit ervaring is gebleken dat het handig is dat de ouders de observatie van hun kind voor het gesprek hebben gelezen.

Als het kind ongeveer 34 maanden is komt tijdens het gesprek ook de overdracht naar de basisschool ter sprake. Het is mogelijk dat de ouders het niet helemaal eens zijn met de bevindingen van de pedagogisch medewerker omdat het kind, volgens de ouders thuis ander gedrag vertoont dan op het kinderdagverblijf. Om deze reden is er op de laatste bladzijde van de observatielijst ruimte voor aanvullingen van de ouders met betrekking tot het gedrag thuis. Onderaan het formulier kan de ouder schriftelijk toestemming geven aan de basisschool om nadere informatie te mogen vragen aan het kinderdagverblijf. Zonder toestemming van de ouders mag de pedagogisch geen informatie over het kind aan de basisschool geven. Het gebruik van een overdrachtsformulier vraagt een zorgvuldig omgang met de geregistreerde gegevens van de kinderen en hun ouders.

6. Procedure in het kinderdagverblijf

Voorwaarden

Het kinderdagverblijf informeert ouders bij de inschrijving over de afspraak dat er voor alle kinderen een kindvolgsysteem wordt ingevuld. Dit gebeurt zowel mondeling als schriftelijk, via een informatiebrief en/of informatieboekje van het kinderdagverblijf.

De ouders mogen bezwaar maken tegen het invullen van het kindvolgsysteem voor hun kind. Het mag niet zo zijn dat ouders pas bij de bespreking van de observaties geconfronteerd worden met eventuele problemen in de ontwikkeling van hun kind. Mocht de pedagogisch medewerker de indruk hebben dat er met het kind iets aan de hand is, dient zij dit bijtijds met de ouders te bespreken. Wanneer hier gesproken wordt over ouders worden de wettelijke vertegenwoordigers van het kind bedoeld.

Aard van de gegevens

- In het kindvolgsysteem staan verschillende soorten gegevens die relevant zijn om over te dragen naar het basisonderwijs. Dit zijn:

Feitelijk achtergrondgegevens (gegevens van het kinderdagverblijf en de pedagogisch medewerkers die het kindvolgsysteem heeft ingevuld, de gegevens van het kind en zijn gezin en informatie over de plaatsing van het kind);

- Gegevens over de ontwikkeling van het kind (op het gebied van de sociaal-emotionele ontwikkeling, motoriek, speel- en leergedrag, taalontwikkeling (Nederlandse taal) en (fysieke)redzaamheid);

N.B. in het kindvolgsysteem worden geen gevoelige gegevens over de gezinsachtergrond opgenomen. Wanneer er vermoedens bestaan van bijvoorbeeld ernstige (seksuele) kindermishandeling, dient het kinderdagverblijf Veilig Thuis in te schakelen.

Registratie van gegevens

Het kindvolgsysteem wordt gebruikt voor alle kinderen die het kinderdagverblijf bezoeken. Het kindvolgsysteem wordt ook gebruikt bij overgang van het kind van de ene groep naar de volgende groep in het kinderdagverblijf of bij verhuizing van een kind. Nadat de pedagogisch medewerker de

registratie heeft gemaakt, bespreekt zij haar bevindingen met de ouders in een 10-minuten gesprek. Wanneer de ouders feitelijke onjuistheden ontdekken, dient de pedagogisch medewerker deze te corrigeren. Aanvullingen en opmerkingen van de ouders zijn een vast onderdeel van het kindvolgsysteem.

Het kindvolgsysteem wordt in de tijd dat het kind het kinderdagverblijf bezoekt opgebouwd en bewaard en digitaal bewaard. Uitsluitend kunnen pedagogisch medewerkers en de leidinggevende die direct te maken hebben met het kind het dossier inzien. Als de pedagogisch medewerker en leidinggevende er reden voor zien, kan na toestemming van de ouders het dossier van het kind voorgelegd worden aan een deskundige waar het kind al bekend is. Te denken aan de huisarts of de arts van het consultatiebureau. Wordt het advies van een extern deskundige nodig geacht en deze kent het niet, dan wordt het dossier anoniem voor gelegd.

Gegevens van externe partijen met betrekking tot het kind worden in het dossier bewaard. Een jaar nadat het kind het kinderdagverblijf heeft verlaten worden de gegevens vernietigd.

Overdracht van gegevens

Het kinderdagverblijf geeft de overdrachtsformulier aan de ouder met het verzoek deze af te geven aan de basisschool.

Indien ouders op voorhand al aangegeven dit niet te doen zal het kinderdagverblijf hier melding van maken aan de basisschool.

Belangrijke tips bij het omgaan met privacy

- Betrek bij een overleg niet teveel mensen.
- Zorg dat informatie over kinderen en gezinnen altijd binnenshuis blijft. Emoties kunnen de privacy in gevaar brengen. Soms willen pedagogisch medewerkers hun collega's als uitlaadklep gebruiken. Dit is begrijpelijk, maar qua privacy niet de juiste manier om met de situatie om te gaan. Betrek daarom alleen personen die in het stappenplan genoemd worden.
- Contact met andere instellingen kan alleen na toestemming van de ouders. Contact met andere instellingen zonder toestemming kan alleen anoniem. Het gezin of kind mag dan niet bekend worden gemaakt. Een uitzondering hierop is Veilig Thuis.
- Wees zorgvuldig met schriftelijke informatie. Verzorgers hebben recht op inzage in verslagen, formulieren en observatieverslagen. Alleen als het anonieme werkaantekeningen zijn, hebben ouders geen inzagerecht.
- Schrijf daarom alsof de verzorgers over je schouder meekijken. Beschrijf waarneembaar gedrag en wees voorzichtig met interpretaties.
- Als de verzorgers een verslag willen inzien, kun je voorstellen om het samen met hen te lezen, erover te praten en waar nodig toe te lichten. Daarna kan een kopie worden meegegeven. Een andere mogelijkheid is om de belangrijkste punten uit het verslag en afspraken tijdens het gesprek op papier te zetten en aan de verzorgers te geven. Dit vormt tegelijk een leidraad voor eventuele volgende gesprekken met de verzorgers.
- Schriftelijke informatie wordt opgeborgen in een afsluitbare kast binnen Kindercentrum Robbedoes.
- Informatie die niet (meer) relevant is moet worden vernietigd of worden meegegeven.
- Schriftelijke informatie mag niet zonder toestemming van ouders of wettelijke vertegenwoordigers aan derden worden verstuurd. Een uitzondering hierop vormt Veilig Thuis.
- Schriftelijke informatie die de instelling van derden ontvangt, moet ook met toestemming van de ouders of wettelijke vertegenwoordiger zijn verstuurd. Als dit niet zo is, is het verstandig de informatie terug te sturen.

Stappenplan

Leeftijd kind	Actie	Wie	Verwerken	Archiveren
Bij binnenkomst	Intake gesprek	Ouder, Mentor	Invullen inschrijfformulier	Kind dossier
34 mnd	ontwikkelingsgesprek	Ouder, Leidinggevende Mentor	Verslag gesprek	Map werkstukken
46 mnd	Exitgesprek Overdracht kindvolgsysteem	Ouder, Leidinggevende Mentor	Afsluiten kindgegevens	Map werkstukken

De pedagogisch medewerkers volgen de kinderen in hun ontwikkeling en houden regelmatig kindbesprekingen met de hoofdleiding. Kindercentrum Robbedoes werkt met het kindvolgsysteem Kijk! Dit programma richt zich op alle ontwikkelingsgebieden van, in ons geval, kinderen van 0-4 jaar. Het is een praktisch hulpmiddel voor het observeren en registreren van de ontwikkeling van de kinderen. Het kijkt naar hoe de kinderen zich voelen en gedragen. Het legt vast waar kinderen zich op de verschillende ontwikkelingslijnen bevinden en het laat daarbij eenvoudig zien of het kind zich volgens de mijlpalen binnen die lijnen ontwikkelt. Hierop passen wij het activiteitenaanbod aan. Het is voor Kindercentrum Robbedoes een werkwijze die de pedagogisch medewerkers ondersteunt bij het begeleiden van de kinderen.

Kinderen met een beperking

Voor kinderen met een beperking zijn er speciale voorzieningen. Ouders met een kind met een beperking kunnen echter ook de voorkeur geven aan een omgeving waarin hun kind met kinderen zonder beperking kan worden opgevangen. Bij Kindercentrum Robbedoes proberen wij zoveel als mogelijk aan deze wens tegemoet te komen. Norm hiervoor is dat de eventuele aanpassingen binnen de bestaande groepen zijn in te passen. Daarnaast moet de opvang in Kindercentrum Robbedoes een positief effect hebben op het welbevinden van het kind. In samenspraak met ouders en deskundigen bekijken wij of en hoe het kind met een beperking in Kindercentrum Robbedoes kan worden opvangen.

Opvallend gedrag

Geen kind is hetzelfde, ieder kind ontwikkelt zich dan ook op zijn eigen manier. Toch kunnen er signalen zijn die extra aandacht nodig hebben. Dit betreft zowel kinderen met een 'normale' ontwikkeling, een ontwikkelingsachterstand, als kinderen met een beperking. In alle gevallen is extra zorg en aandacht van belang.

Er zijn tal van redenen waarom kinderen opvallend gedrag kunnen gaan vertonen. Door de geboorte van een broertje of zusje kan een kind bijvoorbeeld een korte terugval hebben naar een eerder stadium van zijn ontwikkeling. Zo kan de zindelijke peuter weer in zijn broek gaan plassen. Kinderen kunnen in Kindercentrum Robbedoes rekenen op extra begrip en aandacht. Als ouders of pedagogisch medewerkers opmerken dat een kind gedurende een periode afwijkt in zijn gedrag, is dit reden voor overleg. Op grond van observaties wordt het gedrag in kaart gebracht. Na een bespreking in het team worden de ouders uitgenodigd voor een gesprek.

Tijdens dit gesprek bekijken we samen met de ouders wat er met het kind aan de hand kan zijn en hoe we hiermee om kunnen gaan. Een goede afstemming in de omgang met het kind tussen ouders en Kindercentrum Robbedoes biedt in veel gevallen al uitkomst. Mocht de problematiek onduidelijk blijven en vragen om extra hulp, dan kunnen wij advies inwinnen bij deskundigen en ouders en kind hiernaar verwijzen.

7. Stamgroepen en samenvoegen

Samenvoegen (structureel)

Een kind kan op verschillende dagen in de week geplaatst zijn in maximaal twee verschillende stamgroepsruimtes, *op dezelfde locatie*. Dit is het geval bij een (structureel) lagere bezetting van groepen op een specifieke dag van de week. In sommige situaties kan er voor gekozen worden om (stam)groepjes samen te voegen.

Door het samenvoegen van groepjes kinderen is er meer keus voor kinderen om samen te spelen met andere kinderen. Zo ontstaat meer gelegenheid om specifieke activiteiten aan te bieden, bijvoorbeeld aan kinderen van dezelfde leeftijd, aan kinderen met dezelfde interesse of wandelen met een groepje kinderen.

Doordat alle groepen gedurende de dag met een zelfde dagprogramma werken is de structuur en werkwijze op een (samengevoegde) groep min of meer gelijk. De continuïteit voor de kinderen is daarmee gewaarborgd. Pedagogisch medewerkers van andere groepen zijn bekende en vertrouwde personen voor de kinderen, omdat op diverse momenten gedurende de week bewust gekozen wordt voor het open deuren beleid.

Het samenvoegen van stamgroepen kan structureel zijn op een specifieke dag van de week, maar kan ook incidenteel voorkomen, bijvoorbeeld in vakantieperiodes. De keus voor structureel samenvoegen van groepen wordt gemaakt als er sprake is van een lagere bezetting van groepen. Dat is bijvoorbeeld het geval op woensdag en vrijdag. De kinderen worden de hele dag in de samengestelde baby- of dreumes - peutergroep opgevangen door minimaal twee vaste pedagogisch medewerker(s).

Structureel samenvoegen van twee stamgroepen bij Robbedoes:

Op woensdag en vrijdag wordt groep blauw samengevoegd met groep rood.

Deze groepen maken dan gebruik van de stamgroepsruimte van groep geel en **uitzonderlijk** van de stamgroepsruimte van peutergroep blauw.

In de reguliere schoolvakanties waarbij er minder kinderen worden verwacht zullen deze peutergroepen ook worden samengevoegd. Hier zullen ouders tijdig worden over geïnformeerd.

Opvang tweede stamgroep (incidenteel)

Incidenteel is er een verzoek van ouders om een kind in twee stamgroepen te plaatsen, bijv. omdat er geen plek is op verschillende dagen in dezelfde groep of bijv. een verschil in de bezetting op de groepen of om pedagogisch redenen. Of omdat ouders een ruildag of extra opvangdag hebben aangevraagd en dit niet mogelijk was op de eigen groep. In deze situatie is vooraf toestemming gegeven door de ouder. Ook kan het voorkomen dat een kind een dag(deel) op een *andere stamgroep gaat spelen*, ten gevolge van de bezetting op de groepen of om pedagogische redenen. De einddatum van deze situatie wordt schriftelijk vastgelegd.

Ook tijdens vakantieperiodes of vrije dagen kan het incidenteel voorkomen dat stamgroepen worden samengevoegd vanwege een lagere bezetting. De samenvoeging wordt altijd gemeld aan de ouders. In geval van een ruildag of extra opvangdag op een andere stamgroep geven ouders schriftelijke toestemming op het aanvraagformulier.

Bij de samengestelde groep kan van de reguliere groeps grootte worden afgeweken, waarbij uiteraard wel altijd wordt uitgegaan van de vastgestelde kwaliteitsregels van de Wet Kinderopvang (Pedagogisch medewerker - Kind- Ratio = BKR). Zo kan bijv. een samengestelde babygroep worden gevormd van 12 kinderen van 0-2 jaar en 3 pedagogisch medewerkers. Ook tijdens het openen en sluiten zullen de kinderen eerst samen met kinderen uit een andere stamgroep starten op de speelhal, teneinde uiterlijk 9.00 uur de groepen weer te splitsen.

Ouders worden goed geïnformeerd over waar en in welke groep de kinderen worden opgevangen en waar ze weer kunnen worden opgehaald.

De overgang naar de volgende groep is gebaseerd op leeftijd, ontwikkeling, plaatsing en/of doorstroming van de wachtlijst. Het kan echter voorkomen dat een kind maximaal 4 maanden eerder of later doorstroomt naar de volgende groep. De overgang naar de volgende groep wordt altijd eerst besproken met de ouders. Een kind is geplaatst in een vaste stamgroep en maakt gedurende een week van niet meer dan twee verschillende basisruimtes gebruik.

De medewerkers op de groep informeren de ouders over de eventuele incidentele of tussentijdse samenvoegingen of wijzigingen.

(Spel)activiteiten buiten de stamgroep

Als de kinderen bij (spel)activiteiten de stamgroep verlaten, is de beroepskracht-kindratio op locatieniveau maatgevend. Hierna worden de situaties beschreven waarin kinderen de stamgroep verlaten:

- In de periode voordat kinderen overgaan naar de volgende groep, gaan kinderen wennen op hun toekomstige groep.
- Om buiten te spelen.
- De hal van het kinderdagverblijf kan als speelruimte worden gebruikt. Bijvoorbeeld om binnen buitenspelletjes te doen als het hier buiten te slecht weer voor is of voor een sportactiviteit.
- De kinderen vanaf 3 jaar kunnen onder begeleiding van de pedagogisch medewerkers gaan oefenen op de BSO.
- Incidenteel is een “opendeuren” beleid ook mogelijk op andere groepen. Dit zijn echter uitzonderingen, die gemaakt worden in het kader van het doen van gezamenlijke activiteiten. Dit kan bijvoorbeeld in een vakantieperiode waarin veel kinderen afwezig zijn een goede optie zijn. Door verschillende stamgroepen samen te voegen, blijft de groep groot genoeg om leuke activiteiten te doen en samen te spelen.
- Voor speciale (peuterplus) activiteiten in het kindercentrum en BSO.
- De kinderen van de dreumes /peuters groepen kunnen het kindercentrum verlaten voor activiteiten buiten het kindercentrum. In deze gevallen is de beroepskracht-kind ratio op basis van de leeftijd van de kinderen van toepassing.
- De kinderen kunnen begeleid een wandeling maken in de directe omgeving van het kindercentrum.

Alternatieve werkwijze peuterplus (3,5 jarige) groep

De peuterplus (vanaf 3,5 jaar) groep is een groep die bestaat uit kinderen van 3,5 jaar en ouder. Een dergelijke groep komt nauwelijks voor in de kinderopvang. De landelijk vastgestelde normen voor de beroepskracht-kind ratio en de maximale groeps grootte voor gecombineerde groepen sluiten onvoldoende aan bij onze praktijk. De landelijke normen zijn gericht op situaties waarin er grote leeftijdsverschillen zijn (0 tot 13 of 3 tot 13 jaar). Bovendien wordt aangegeven dat dergelijke groepen niet de voorkeur hebben, gezien dit grote verschil in leeftijd van de kinderen. Logischerwijs dienen in een dergelijk geval de kleinste kinderen in bescherming genomen te worden tegen de oudste kinderen. De peuterplus is weliswaar een gecombineerde groep, maar het leeftijdsverschil binnen Kindercentrum Robbedoes is klein. Kinderen zijn ongeveer tussen de ongeveer 3,5 en 4 jaar oud en verschillen dus niet veel van elkaar. Het ontbreken van een passende landelijke norm heeft Kindercentrum Robbedoes doen besluiten een eigen norm te formuleren en de groeps grootte vast te stellen op maximaal 8 kinderen.

In de geest van de landelijke norm is het aantal kinderen onder de 4 jaar gelimiteerd tot 16 in de peuterplus groep.

Vorbereiding op de basisschool We kunnen kinderen spelenderwijs voorbereiden op de basisschool. Zo stimuleren we kinderen zelf te lopen, zelf de jas aan te trekken, aan te kleden, naar de wc gaan, boterham te smeren, etc. We stimuleren hiermee de zelfredzaamheid van het kind. Om een peuter voor te bereiden op het latere schrijven is het belangrijk dat het de schrijfbeweging kent met zijn lichaam. We leren peuters via spelletjes om vooruit te lopen, achteruit te lopen, stoppen en zijwaarts lopen. Maar ook zwaaien met linten of het uitspelen van een verhaal of prentenboek. Kruipen is een goede basis voor het rekenonderwijs. Aan den lijve leren peuters tijdens het kruipen hoog/laag, afstanden voelen en inschatten, ver/dichtbij, ruimtelijke oriëntatie. Met deze kinderen gaan we regelmatig een ochtend oefenen op de BSO.

8. Dagritme

Eten en Drinken

Kindercentrum Robbedoes zorgt voor het eten en drinken van de kinderen. Ouders nemen zelf het eten en drinken mee wanneer de kinderen nog niet mee doen met het dagritme en/of bij allergieën. Op de groepen zijn er 4 vaste eet –en drinkmomenten.

De 1e is om 09.00 uur; water, lauwe thee met fruit

De 2e is om 11.30 uur; melk met boterhammen.

De 3e is om 14.45 uur; water met rijstwafel/volkorenkoekje.

De 4e is om 16.00 uur; water yoghurt en rauwe groente (komkommer, tomaat, wortel, paprika).

De redenen dat we vaste tijden hanteren zijn o.a. dat het voor de kinderen een herkenning geeft en dat geeft dus weer een vertrouwd gevoel. Het geeft ook een saamhorigheidsgevoel zo met de hele groep aan tafel gezamenlijk hetzelfde doen. Bovendien is het ook een rustmoment. We zingen verschillende liedjes.

Bij het eten van de boterhammen mogen de kinderen kiezen wat ze eten. We eten volgens ons nieuwe voedingsbeleid.

Kinderen onder 1 jaar bieden wij appelstroop, **jam met 100% fruiteigen suikers**, 20+ kaas.

Wij geven de kinderen geen smeerleverworst i.v.m. het hoge vitamine A gehalte.

Kinderen boven 1 jaar bieden wij verder kipfilet, kokosbrood en pindakaas.

De kinderen eten met hun handen.

Verschonen en zindelijkheid

Wij controleren een aantal keer per dag de luiers en we verschonen wanneer nodig. Dit controleren we rond de volgende tijden: 10:00, 12:30, 14:30, 16:30 uur. Wij maken het aankleedkussen na de verschoonronden en na iedere poepbroek vochtig schoon.

Wanneer een kind thuis bezig is met zindelijkheid, helpen wij hier graag aan mee. Wij zetten het kind op de wc als het dit aangeeft en tijdens de verschoonmomenten. We stimuleren dit door te werken met positieve beloning – een plasvis waarop na iedere goede wc-beurt stickers mogen worden geplakt. Werken aan zindelijkheid doen we alleen als het kind het zelf wil. We willen er geen strijd van maken dus dwingen het niet.

Veiligheid bieden we door het aangeven van grenzen.

Grenzen ruimtelijk

Voorbeeld: we leggen een baby niet in de bouwhoek naast een zware blokkentoren met bouwende peuter, maar in de verschillende boxen in de BabyDreumes groep. Kortom, we richten onze ruimte er op in.

Grenzen zintuiglijk

Er zijn grenzen aan wat een baby op zintuiglijk gebied kan verwerken qua prikkels.

We zorgen voor een rustige plek binnen het KDV. Er zijn ook grenzen aan wat een peuter zintuiglijk kan verwerken, aan huilende baby's bijvoorbeeld... Daarom hebben we gekozen om onze 2 dagopvang groepen in te delen naar de Baby-dreumes leeftijdsgroep en de PeuterPlus leeftijdsgroep.

Grenzen fysiek

Stoeien, ravotten, knuffelen, kliederen, herrie maken, verkleden, gooien, emoties als blijheid, boosheid en verdriet uiten....prima! Stoeien kan vechten worden... Dan kan het de ruimte en veiligheid van de ander beperken, en daar ligt eengrens.

Vrijheid blijheid, maar de vrijheid houdt op waar het de vrijheid van een ander beperkt. Hier komen we bij de grenzen die we niet uitsluitend met de inrichting kunnen bewerkstelligen, maar die aangegeven en gecommuniceerd moeten worden met de kinderen, voordat en zodra ze er over heen gaan. We formuleren deze grenzen positief.

9. Voedingsbeleid

Voor een optimale ontwikkeling hebben kinderen gezonde bouwstoffen nodig. Wij bieden de kinderen gevarieerd en zo gezond mogelijke voeding aan. Wij laten ons adviseren door het voedingscentrum en andere deskundigen op het gebied van voeding.

Kinderen ontwikkelen al jong een eigen smaak. Wij zullen kinderen daarom altijd het voedsel aanbieden, maar niet opdringen. Zo kan het kind kennis maken met nieuwe smaken in een ontspannen omgeving. De wijze van aanbieden van het eten passen wij aan aan de ontwikkeling van het kind. Jonge kinderen krijgen in alle rust op schoot de fles. Als de kinderen toe zijn aan vast voedsel helpen we hen om te wennen aan de nieuwe structuren. Al snel mogen kinderen zelf eten, hun handen gebruiken, een lepel, vork en later een mes gebruiken. We stimuleren de kinderen om de periode van het gebruik van een tuitbeker kort te houden.

Drinken uit een gewone beker draagt bij tot een goede mond- en tongmotoriek. En het is beter voor de tanden.. We stimuleren kinderen gezonde keuzes te maken. Het uitgebreide voedingsbeleid staat ook op ons ouderprotaal.

Wij houden uiteraard rekening met speciale voedingswensen als het gaat om religieuze en gezondheidsvoorschriften zoals b.v. allergieën.

Voor de baby die borstvoeding krijgt, hebben we een veilige en hygiënische opslag van de voeding. Voor meer informatie raadpleeg de huisregels. Wanneer de moeder zelf borstvoeding wil geven, is er op Kindercentrum Robbedoes de gelegenheid dit te doen.

Traktaties

Bij Kindercentrum Robbedoes vieren we graag feest en bij feestjes horen traktaties. Traktaties komen in vele gezonde en minder gezonde vormen. We vragen daarom de ouders om bewust voor een gezonde traktatie te kiezen.

10. Grenzen aangeven

- We zijn als pedagogisch medewerkers eerlijk en echt. We spreken in de ik-vorm. We leggen niet bij het kind neer, wat van ons is. (bijvoorbeeld; irritatie gekleurd door eigen jeugdervaring met bijbehorende oude emotie) Onze taal en lichaamstaal komen overeen. (duidelijk)
- We passen ons verbaal aan bij de ontwikkeling van het kind.
- We maken contact op ooghoogte en houden eventueel de handjes even in onze handen, om 'over te komen'. We noemen het kind bij de naam. We geven én vragen hiermee onverdeelde aandacht.
- We geven met grenzen nooit angst of schuldgevoelens (inlevingsvermogen!) mee aan het kind, we zijn gewoon duidelijk met 'nee' of 'stoppen' o.i.d., we bieden een uitweg door het geven van mogelijkheden voor een andere activiteit t.b.v. hetzelfde doel.(bijvoorbeeld: even samen slaan op een trommel i.p.v. op het andere kindje, om boosheid te ontladen.) We benoemen altijd eerst het gevoel (erkenning) van waaruit gedrag ontstond. (valideren)
- Soms moeten we een kind even weghalen uit een situatie die teveel prikkelt/verleidt om over grenzen te gaan. (stilzitten 30 seconden) Dit vertellen we neutraal aan het kind vooraf of tegelijkertijd, of nadien.
- We zijn consequent, dat vermindert de prikkel om grenzen steeds af te checken, geeft rust en veiligheid, kinderen kunnen zich veilig concentreren op hun spel. De grenzen zijn gewaarborgd, ook de grenzen dus die mogelijk een ander kind bij hem wil overschrijden... Veiligheid!
- Onderhandelen doen we niet, dan zijn we bezig met 'macht' i.p.v. 'kracht'. Onderhandelen werkt met voorwaarden, is voorwaardelijk. De kinderen krijgen **onvoorwaardelijk** onze steun, ook al is dat soms niet leuk. Kinderen krijgen altijd van ons wat ze nodig hebben, niet altijd wat ze willen.
- Kinderen pikken kernwoorden op uit langere zinnen om op te reageren, die kernwoorden hebben ook vaak een klemtoon. Bij 'dit **má**g niet' wordt gereageerd op 'má'g, dat was juist niet de bedoeling. We benoemen juist wat we wél willen zien. We gebruiken ontkenningen bij voorkeur solitair "Nee! Dat wil ik niet zien", of we gebruiken woorden als 'stoppen met...' of "Kijk eens naar je schoenen" wanneer kinderen hard rennen.' We houden bij het grenzen stellen de zinnen kort (duidelijkheid) en voorkomen dat we ons zelf aan het verdedigen zijn waarom iets niet mag... Natuurlijk blijven we ons ook hierbij de vraag stellen: "Waarom doen we het zo en kan het ook anders?"

11. Omgaan met conflicten

Ondanks de groepsregels 'niet slaan' e.d. en 'niet afpakken', komen conflicten natuurlijk voor. We begeleiden bij conflicten tussen jonge kinderen en kinderen van ongelijke leeftijd, totdat we er nagenoeg zeker van zijn dat ze de sociale vaardigheden ervoor bezitten om het zelf op te lossen, of zich voldoende bewust zijn van de groepsregels. Ook dan observeren we nog, maar vanaf de zijlijn. We weten dat we niet vanzelfsprekend 'inleving in anderen' kunnen verwachten bij jonge kinderen (ontwikkelingsproces!), en het heel natuurlijk is dat emotie omgezet wordt in beweging. Aan deze behoefte komen we op allerlei manieren tegemoet: springen, rennen, trommelen, timmeren etc. Hiermee voorkomen we onterechte succeservaringen in een conflict. (Heeft een kind dat toevallig erg temperamentvol, snel, sterk, verbaal vlot of slim is ook meer rechten?) We leren de kinderen actief het begrip 'om de beurt', en bij het bepalen van degene die het eerst mag, maken we graag gebruik van aftelversjes. Is een kind uitgespeeld met bijvoorbeeld het felbegeerde speelgoed, dan brengt hij het naar het kind dat moest wachten. We geven een kind dat teleurgesteld is omdat het nog niet aan de beurt is, ruimte en gelegenheid om even teleurgesteld te zijn, totdat het weer zakt. We geven dit kind met zijn gevoel erkenning. Gaat het toch een keertje mis, wordt er geslagen buiten ons gezichtsveld, dan krijgen beide kinderen de gelegenheid om apart van elkaar even de gebeurtenis te verwerken, zonder waardeoordeel, maar mét duidelijkheid over wat wel mag! (bijvoorbeeld: hulp vragen) en zeggen wat je niet leuk vindt. We stimuleren 'samen spelen, samen delen' maar weten dat er maar één kind tegelijk dat ene rode brandweerautootje kan besturen uit die grote emmer met autootjes. Samen spelen is erg vaak 'om de beurt'. We geven hier veel aandacht aan. Het is veilig te weten dat jij óók aan de beurt komt. Door een begin te maken met gezelschapsspelletjes, leren we kinderen om te gaan met winnen en verliezen. Van een conflict leren kinderen over hun eigen verwachtingen en belangen en over die van de ander.

12. Rituelen

We gaan feesten en verjaardagen niet zomaar voorbij. Feest brengt vrolijkheid en gezelligheid. Het bevordert de saamhorigheid. Bovendien komen de kinderen door het vieren van bepaalde feesten in aanraking met tradities en rituelen die wij in de samenleving gewend zijn. Religieuze feesten worden vanuit een neutrale achtergrond gevierd.

Feesten die bij het kinderverblijf gevierd worden zijn:

- Verjaardag of afscheid van het kind; aan de deur kan iedereen aan het affiche al zien waarom het feest is, er hangt namelijk een plaat met de naam van de jarige er op. De jarige krijgt een leuke verjaardagsmuts op en mag plaatsnemen op de feeststoel. Met muziekinstrumenten in onze hand nemen we plaats in de centrale hal. We maken muziek en zingen voor de jarige. Aan het einde wordt er meestal getrakteerd door het kind.
- Sinterklaas feest: Wij gaan met de kinderen in de tijd van Sinterklaas veel knutselwerkjes maken en leuke sinterklaasliedjes zingen. We eten gezellig met z'n allen pepernoten en mocht er tijd zijn kunnen we ook nog pepernoten of speculaasjes bakken met de kinderen. In de week voorafgaand aan 5 december komt Sinterklaas met zijn Pieten zelfs langs! Alle kinderen krijgen dan een cadeautje.
- Kerst feest: We zorgen er voor dat er met de kinderen rondom dit thema weer leuke werkjes worden opgehangen zodat de kerstsfeer op de groep komt en we zingen liedjes over kerst. We hebben een mooie kerstboom op de groep en de kinderen helpen die optuigen.
- Jaarfeest: Elk jaar in maart vieren we op Kindercentrum Robbedoes het jaarfeest. Op deze dag vieren alle pedagogisch medewerkers en de leidinggevenden hun verjaardag. Er worden leuke feestelijke activiteiten in een bepaald thema georganiseerd en er worden lekkere dingen gegeten!

13. Omgaan met emoties

Baby's en peuters zijn gevoelig voor emoties. Zijn de emoties niet van zichzelf, dan pikken zij ze wel op van een ander. Ze kunnen het nog niet altijd verwoorden en kunnen ook nog niet altijd scheiden wat van zichzelf is en wat niet. Het ene kind is gevoeliger dan het andere voor omgevingsruis, maar allemaal zijn ze gevoelig. Om zelfvertrouwen te ontwikkelen is ook nodig te leren wat van jou is en wat niet, te leren dat je er mag zijn met je emoties, er een veilige manier is om ze te ontladen. Binnen

de activiteiten van de rechterhersen helft (o.a. creativiteit, rollenspel en muziek/beweging) zijn er mogelijkheden, maar peuters hebben met name fysiek de behoefte om te ontladen. Het liefst in een 'emotieschone' omgeving, bijvoorbeeld in de buitenlucht. Buitenspelen, rennen, natuurbeleving neemt dan ook een grote plaats in op het KDV. Binnen leveren we als pedagogisch medewerkers onze bijdrage aan een 'emotieschone' omgeving door onrust thuis te laten of buiten het werk te ontladen. Als pedagogisch medewerkers tonen wij de professionaliteit om onvrede van elders e.d. in de wachtkamer te zetten zodra we met de kinderen werken.

De kinderen leren we dat emoties golven zijn die ook weer wegebben, ze hebben even tijd en aandacht nodig. Ze horen erbij en krijgen op de juiste manier aandacht. We benoemen ze. We houden als pedagogisch medewerkster er rekening mee dat zo'n golf zich opgebouwd kan hebben buiten het KDV. We geven de kinderen middelen aan om deze golf ruimte te geven die het nodig heeft, tot hij wegebt. (buiten, bewegen, muziek, schilderen, etc.) We hoeven niet persé altijd te weten hoe die golf tot stand kwam, we gaan er gewoon mee om. (privacy, veiligheid). We signaleren, registreren en gaan er sensitief en responsief mee om.

14. Opvangen in een andere groep

Toelichting bij het opvangen in een andere groep dan de stamgroep van het kind

- Baby's mogen niet op een andere groep opgevangen worden.
- Peuter(plusser)s mogen alleen naar een andere peuter(plus)groep binnen dezelfde locatie.

Bij opvang op een andere groep dienen de ouders het hiervoor bestemde toestemmingsverklaring te tekenen.

Tijdelijk twee stamgroepen

Met vooraf gegeven schriftelijke toestemming van de ouder kan een kind gedurende een van tevoren overeengekomen periode, worden opgevangen in één andere stamgroep dan de eigen stamgroep.

15. Inzet van personeel

Je veilig en geborgen voelen kan alleen als er een goede relatie is met de pedagogisch medewerker. Wij zorgen ervoor dat kinderen én ouders de pedagogisch medewerkers kennen en kunnen vertrouwen op hun aanwezigheid. De pedagogisch medewerkers werken met de leeftijdsgroep die het beste past bij hun

interesse en vaardigheden. Op de babygroepen werken alleen mensen die de cursus babyspecialist gaan volgen. In deze cursus is er aandacht voor de specifieke behoeften van de jongste kinderen en hun ouders. Zo weten wij dat de pedagogisch medewerker volgens onze visie werkt met deze doelgroep.

Alle kinderen zijn ingedeeld in een stamgroep. Kindercentrum Robbedoes werkt in de regel met drie basis pedagogisch medewerkers per stamgroep. Twee werken, één is vrij. Zo is er een sluitend rooster. Bij ziekte of vakantie vallen pedagogisch medewerkers in uit ons eigen invalteam. Zij zijn goed bekend met de organisatie en onze werkwijze. Alle medewerkers (ook invallers en stagiaires) beschikken over een geldige Verklaring Omtrent Gedrag (VOG) en zijn intensief ingewerkt. Stagiaires worden altijd boventallig ingezet en staan nooit alleen op de groep.

In Kindercentrum Robbedoes werken we volgens een vast aanwezigheidsrooster waarbij de wettelijke afspraken rond de beroepskracht-kind ratio worden nageleefd.

De pedagogisch medewerkers zijn een vast gegeven voor de ouders en kinderen in de groepen. Er is altijd een vaste medewerker op de groep. De medewerkster kent de kinderen en is betrokken bij de ontwikkeling van de kinderen. Zij informeert de ouders aan het einde van de dag over hoe de dag verlopen is voor het kind en over wat het kind heeft meegemaakt. Wij vinden het belangrijk dat ouders over de ontwikkeling van hun kind geïnformeerd worden.

In een aantal situaties is het belangrijk dat de pedagogisch medewerkers ondersteund worden door anderen. Deze ondersteuning is erop gericht dat de vaste medewerkers voldoende tijd en aandacht kunnen besteden aan de kinderen.

Er is ondersteuning op de maandag, dinsdag en donderdag morgen zodat de taken als registreren van de kinderen in “KIJK”, de ontwikkelingsgesprekken en de exitgesprekken met de ouders. De leidinggevenden geven werkbegeleiding en ondersteunen desgevraagd bij “drukke” momenten.

Bij calamiteiten ondersteunen de bedrijfshulpverleners. Dit staat in de “Achterwachtregeling” beschreven. Voor specifieke activiteiten kan er een invalkracht ingehuurd worden. Deze invalkracht biedt de kinderen een activiteit aan (bijvoorbeeld muziek voor de kleintjes). Deze invalkrachten behoren tot het vast team van medewerkers van Kindercentrum Robbedoes.

Beleid op personele inzet

Stamgroep

Ieder kind wordt ingedeeld in een stamgroep. Elke stamgroep heeft een eigen ruimte en maximaal drie vaste pedagogisch medewerkers. In de regel zijn er per dag twee vaste pedagogisch medewerkers op de groep en is er een vrij. Nieuwe ouders krijgen vooraf schriftelijk bevestigd in welke stamgroep hun kind geplaatst wordt en wie de mentor van het kind wordt. Als een kind doorstroomt naar een volgende groep worden ouders hier tenminste twee weken voordat het kind overgaat over geïnformeerd door de vaste pedagogisch medewerkers van de groep waar het kind op dat moment geplaatst is.

Bij de deur van iedere groep hangt een overzicht met de namen en foto's van de vaste pedagogisch medewerkers van de groep.

Inzet beroepskrachten en opvang in stamgroepen

Inzet medewerkers Robbedoes

Aanwezige medewerkers

In alle opvangvormen van Robbedoes werken alleen professionele krachten.

Alle pedagogisch medewerkers hebben een opleiding gevolgd, die voldoet aan de gestelde eisen voor de kinderdagverblijven en naschoolse opvang.

Ieder kind heeft een eigen mentor. Hij of zij is contactpersoon voor de ouders, voert kindgesprekken, zorgt voor observatie en objectieve registratie van het welbevinden van het kind in het programma “Kijk”, brengt het eventueel in tijdens werkoverleg of werkbegeleiding, initieert zorggesprekken en houdt tenslotte het kind-dossier en de kindmap bij.

Op alle groepen wordt de BKR ratio aangehouden conform de wettelijke richtlijnen. Daarnaast hebben wij stagiaires op de locaties.

Basis-pedagogisch medewerkers

Er werken altijd twee pedagogisch medewerkers in een groep, bij een bezetting van meer dan 50%. Een kind krijgt als regel maximaal drie basis-pedagogisch medewerkers toegewezen.

Ten gevolge van bijv. vervanging ouderschapsverlof of tijdelijke contracten bij ziektevervanging van medewerkers ontstaat soms de situatie dat meer basis – pedagogisch medewerkers op een groep zijn. Zodra de vaste medewerker weer terug is wordt de formatie weer op drie basis-medewerkers afgestemd. Per dag van de week is minimaal één van deze pedagogisch medewerkers werkzaam op de (samengestelde) groep van het kind (dit geldt voor het structurele rooster, behoudens ziekte, verlof en vakantie). Deze pedagogisch medewerkers zijn tevens het aanspreekpunt voor de ouders. Wij werken met stamgroepen met (in principe) vaste pedagogisch medewerkers (maximaal 4 per groep). Per groep zijn iedere dag voldoende pedagogisch medewerkers aanwezig en op bepaalde dagen stagiaires. Ouders worden bij het plaatsingsgesprek geïnformeerd in welke stamgroep het kind hoort. Bij de ingang van de groep hangt een foto van op deze dag werkende pedagogisch medewerkers.

Ziekte en/of vakantie medewerkers

De maximale groepsgrootte en het aantal pedagogisch medewerkers in relatie tot het aantal kinderen per leeftijdscategorie is vastgelegd in de Wet kinderopvang . De groepen werken onderling veel samen. Bij ziekte van medewerkers of in vakanties kan het voorkomen dat groepen worden samengevoegd of dat kinderen door pedagogisch medewerkers van een andere groep worden opgevangen. Dit kan alleen als de groepsgrootte dit toelaat. Door de onderlinge samenwerking en doordat alle pedagogisch medewerkers samen één team vormen, kennen de kinderen alle pedagogisch medewerkers en alle pedagogisch medewerkers kennen alle kinderen. In acute situaties wordt de leidinggevende formatief ingezet.

Inzet medewerkers, 3-uurs norm

De pedagogisch medewerkers werken in wisseldiensten. De eerste dienst bij Robbedoes start om 07.00 uur samen met de medewerker van de VSO, de laatste medewerker komt om 08.30 uur.

Ook het laatste uur van de dag is één medewerker van een groep aanwezig.

Tussen de middag nemen de pedagogisch medewerkers bij toerbeurt hun middagpauze. Op alle groepen is dat een uur. Door zo te werken beantwoorden we aan de zogenoemde drieuursnorm:

maximaal drie uur van de dag is er één pedagogisch medewerker op de groep aanwezig. Tijdens het middagslaapje van de kinderen houdt minimaal één pedagogisch medewerker toezicht op de slapende kinderen. Door het instellen van een kookwekker op 15 minuten, weten we dat we om de 15 minuten moeten kijken.

Beroepskracht-kind ratio in relatie tot het wennen

Nieuw geplaatste kinderen (van buitenaf) mogen tot vóór aanvang van de plaatsing een keer een dagdeel komen wennen. In dit geval worden kinderen meegerekend voor de beroepskracht-kind ratio.

Als kinderen in het kader van het wennen op een andere groep zijn en hiervoor hun stamgroep verlaten, wordt de beroepskracht-kind ratio op groepsniveau losgelaten. Het totaal aantal kinderen dat verdeeld is over de groepen waar gewend wordt, is terug te herleiden naar de beroepskracht-kind ratio op groepsniveau.

Zo ontstaat er de flexibiliteit die nodig is om kinderen op hun eigen manier en in hun eigen tempo te laten wennen.

Beroepskracht-kind ratio, maximale groepsgrootte & rekentool

In de regel werken de pedagogisch medewerkers (PM-ers) op één dag in een tweetal, de gearceerde kolom in onderstaand schema geeft de dagelijkse praktijk bij Kindercentrum Robbedoes aan. Bij afwezigheid van een aantal kinderen kan volgens onderstaand schema volstaan worden met één pedagogisch medewerker.

Incidenteel kan het voorkomen dat er meer kinderen op de groep zijn. In een dergelijk geval kan er een extra pedagogisch medewerker ingezet worden.

groep	1 PM-er	2 PM-ers	3 PM-ers	4 PM-ers	Specifieke norm
Geel Baby's 0-1 jaar	3 kind	6 kind			1 PM-er max 3- 0 jarige Max 8 - 0 jarige per groep
Geel Baby's 1-2 jaar	5 kind.	8 kind.	12 kind.	16 Kind.	
Blauw Dreumes Peuter 2-4 jaar	8 Kind.	16 kind.			
Geel Dreumes Peuter 2-4 jaar	8 kind.	16 kind.			
BSO Bengels 4-7 jaar	10 Kind.	20 Kind.			
BSO 4-13 jaar	11Kind	20 Kind			
BSO Bikkels 8-13 jaar	12 Kind.	20 Kind.			

Op de BSO zitten kinderen in de leeftijd van 4 tot 13 jaar. Er zijn speciale groepen voor de jongste en de oudste kinderen. De leeftijd waarop kinderen overgaan van de ene naar de oudere groep fluctueert en is mede afhankelijk van de groepsamenstelling en de groepsgrootte.

Bovenstaand schema is afgeleid van de rekentool die het ministerie van SZW op basis van gemaakte afspraken tussen de Brancheorganisatie Kinderopvang en ouderbelangenvereniging BOinK heeft gemaakt. De rekentool is te vinden op www.1ratio.nl Gemeenten en GGD's gebruiken de rekentool in de toetsing en de handhaving. Vanuit die rol zijn GGD Nederland en de VNG betrokken.

Kindercentrum Robbedoes kent bij de peuterplus groep op de locatie Raamstraat een uitzondering doordat er sprake is van een alternatieve werkwijze. Deze alternatieve werkwijze staat verder in deze bijlage toegelicht. Op alle andere groepen geldt dat de rekentool van het ministerie leidend is.

16. Bijzonderheden in de ontwikkeling van kinderen

Bij Kindercentrum Robbedoes besteden wij aandacht aan het signaleren van bijzonderheden in de ontwikkeling van kinderen. De pedagogisch medewerkers kijken goed naar kinderen. Daardoor kunnen ze hun pedagogisch handelen afstemmen op de behoeftes en mogelijkheden van de kinderen afzonderlijk en als groep in totaliteit. De pedagogisch medewerkers bespreken eventuele bijzonderheden van kinderen tijdens de groepsoverleggen samen met de leidinggevende. De leidinggevende ondersteunt en adviseert de pedagogisch medewerkers in de gevallen waar specifieke begeleiding nodig is. In een gesprek met ouders bespreekt de pedagogisch medewerker de bijzonderheden. Er wordt navraag gedaan of ouders de zorg herkennen en delen. Een kind kan bijvoorbeeld opvallend druk of juist opvallend stil zijn. Een kind kan zich ook merkbaar langzamer ontwikkelen dan voor zijn leeftijd gebruikelijk is. In overleg met de ouders kunnen we een kind nauwgezet gaan observeren en daarna opnieuw in gesprek gaan. Er kan besloten worden om voorlopig niets te doen. Soms lost het probleem zich vanzelf op. Het kan ook zijn dat er met ouders een bepaalde aanpak afgesproken wordt, die na verloop van tijd geëvalueerd wordt. Zo nodig verwijst Kindercentrum Robbedoes de ouders door naar een hulpverlenersinstantie zoals de huisarts, consultatiebureau, GGD, CJG, logopedist, fysiotherapeut. Kindercentrum Robbedoes is aangesloten bij de verwijsindex. Wanneer er grote zorg is over een kind, dan plaatst Kindercentrum Robbedoes dit in de verwijsindex. In bijlage A staat de zorgroute die Kindercentrum Robbedoes hanteert. Voorbeeld: De groepsleiding heeft de indruk dat een kind slecht hoort. In overleg met ouders wordt afgesproken dit gericht te observeren. We gaan met elkaar op zoek naar de oorzaak. Er wordt teruggekoppeld naar de ouders. Is het kind echt slechthorend of is het bijvoorbeeld een gedrag van

“ ik wil jou niet horen”. Het kan dus zijn dat we komen tot een advies om het gehoor van een kind te laten testen of dat we komen tot een andere aanpak.

Blijkt er niets te veranderen dan zullen wij ouders adviseren om zich met een deskundige in verbinding te stellen. Dit kan bijvoorbeeld een huisarts of consultatiebureauarts zijn.

Spel en de invloed op de ontwikkeling

Door spel ontwikkelt een kind zich en leert hij de wereld om zich heen kennen. In het kinderdagverblijf spelen de kinderen het grootste deel van de dag. Daar moet ruimte voor zijn en het is de taak van het kinderdagverblijf te zorgen voor veel en gevarieerd spel waarbij alle kinderen aan hun trekken komen. De rol van de pedagogisch medewerker is hier belangrijk. Soms zijn er geleide activiteiten zoals het spelen met hamertje tik of een echt bordspel. Er is ook voldoende ruimte voor het ongeleide spelen, zoals bijvoorbeeld het spelen in de poppenhoek, of in de bouwhoek. Zowel bij geleid als ongeleid spelen is de pedagogisch medewerker in de buurt om daar waar het nodig is, toch leiding te kunnen geven aan de kinderen en toe te zien op het spelen. In deze paragraaf wordt een aantal vormen van spel besproken.

Bewegingsspel

Het eerste wat een baby kan is bewegen. Hij trappelt met zijn benen, zwaait met zijn armen en kijkt intussen intens gespannen naar zijn ouders. Door dit samenspel krijgt de baby plezier in bewegen en gaat dit ook doen als moeder er niet is. Een emotioneel tevreden baby kan zichzelf vermaken. Voor de jongste kinderen hebben we voldoende speelruimte op de grond waardoor ze worden gestimuleerd om te rollen, te kruipen en tot staan en lopen te komen. We hebben grote speelmatten en uitdagend speelgoed. Persoonlijke aandacht voor ieder kind vinden wij erg belangrijk. In ons kinderdagverblijf zorgen de pedagogisch medewerkers ervoor, dat zowel de kleintjes als de peuters samen of apart elke dag de gelegenheid en de ruimte krijgen om te bewegen. Met de peuters proberen we iedere dag wel een moment te vinden om lekker buiten te spelen. Buiten wordt in de zandbak gespeeld, op de tractor, fiets of step, gereden.

Spelen met voorwerpen

Behalve met zichzelf kan een baby al na 3 maanden spelen met voorwerpen. Hij zal eerst gaan onderzoeken: hoe smaakt het, hoe voelt het, hoe ruikt het en hoe klinkt het? Het louter zintuiglijk bezig zijn met dingen gaat steeds meer over in denkend-ontdekkend spel. Het kind krijgt al spelend inzicht in wat je wel en wat je niet met een bepaald ding kunt doen. Een mooi voorbeeld is om te zien hoe een kind ontdekt dat je in een zeefje geen water kunt gieten maar in een emmer wel. Vervolgens gaat het kind steeds meer ordenen en verbanden leggen tussen voorwerpen. Het bezig zijn met voorwerpen wordt steeds ingewikkelder. Het stapelen van blokjes gaat over in het maken van grotere bouwwerken en wordt dan echt constructiespel.

Pedagogisch medewerkers zullen steeds ander speelgoed aanbieden, aangepast aan de ontwikkeling van een kind. Samenspelen met dingen kan, maar voor het tweede levensjaar is elk kind meestal nog met zijn eigen dingen bezig. Door een interessant spelletje kan een kind wel de aandacht van een ander kind trekken.

Een pedagogisch medewerker zal in de periode tot 1 jaar met name individueel bezig zijn met kinderen. Toch zullen pedagogisch medewerkers het samen spelen van kinderen stimuleren door andere kinderen erbij te betrekken. Kinderen kunnen door vaak naast elkaar te spelen ideeën en ontdekkingen met elkaar uitwisselen. De kinderen leren in eerste instantie van elkaar. Bij de peuters zie je bijvoorbeeld dat kinderen in de poppenhoek, wanneer ze nog jong zijn, voornamelijk naar elkaar kijken en naast elkaar spelen. Worden ze groter zie je ook echt samenspel ontstaan. Ze gaan met elkaar zogenaamd eten. Een kind volgt hierin zijn eigen tempo en de pedagogisch medewerker observeert dit en speelt er op in en biedt het kind zo nodig nieuwe mogelijkheden.

Spelen met ongevormde materialen

Voor eigenlijk alle kinderen geldt, dat ze dol zijn op het spelen met zand en water. Kinderen ontdekken wat ze met dergelijke materialen kunnen en niet kunnen. Bij Kindercentrum Robbedoes proberen we kinderen de gelegenheid te geven verschillende materialen te ontdekken. We bieden ze dan ook zand en water maar ook klei, verf en plaksel. Het resultaat is voor ons niet het belangrijkste.

De bezigheid op zich moet plezier geven.

Taalspelletjes

Taal is belangrijk in de communicatie. Kinderen kunnen zich verder ontwikkelen met behulp van taal. Bij een baby zie je dat ze geluidjes gaan maken en met die geluidjes de aandacht van de mensen om hen heen kunnen trekken. "Bellen blazen" en andere manieren om met je mond bezig te zijn, geeft plezier. Praten is een serieuze bezigheid, maar een kind kan er ook speels mee bezig zijn. Het speelt met woorden en klanken. Bijna dagelijks worden er aan tafel met de kinderen liedjes gezongen en versjes bedacht. In iedere groep zijn boekjes waaruit voorgelezen wordt en waar de kinderen zelf in kunnen kijken. Ook is er aandacht aan tafel, bijvoorbeeld tijdens de maaltijd om met elkaar te praten over de dagelijkse belevenissen van een kind. Bijvoorbeeld oma is jarig of de poes is ziek. Een kind stimuleren te vertellen en te luisteren naar een ander vinden wij belangrijk.

Fantasiespel

Het fantasiespel of zoals de kinderen het noemen "doen alsof", begint al vroeg, rond 1½ à 2 jaar. Je hebt het rollenspel waarbij kinderen ervaringen uit het concrete dagelijkse leven naspelen. Het kind speelt dan na wat het in zijn omgeving gezien heeft. Favoriete spelletjes op het kinderdagverblijf zijn vadertje en moedertje en treintje waarbij alle stoelen van de groep mee doen. Daarnaast heb je het symbolische spel, waarbij kinderen hun gevoelens, angsten uiten. Het kind kan oefenen met bepaalde situaties en door ze na te spelen opnieuw beleven en nieuwe ervaringen opdoen. Fantasiespel kan alleen, bijvoorbeeld met autootjes of met de poppen in de poppenhoek, maar ook samen met de andere kinderen. In de fantasie kan het kind zijn gedachten en gevoelens vorm geven. Als kinderen samenspelen krijg je vaak fantasiespel, waarbij ze leren met elkaar rekening te houden, nieuwe ervaringen op te doen en zelf met regels leren om te gaan.

Belangrijk op het kinderdagverblijf is dat de pedagogisch medewerkers de tijd, ruimte en sfeer creëren waarin kinderen de gelegenheid krijgen om personen en situaties samen na te doen. Bij Kindercentrum Robbedoes hebben we bijvoorbeeld verkleedkleden op alle peutergroepen. Alle peutergroepen hebben een poppenhoek met een keukentje, potten en pannen, poppen en volop ander speelgoed om de fantasie te prikkelen.

Spelen volgens regels

Spel biedt kinderen veel mogelijkheden met betrekking tot de ontwikkeling van sociale vaardigheden. Wachten tot je aan de beurt bent, leren je aan je afspraak te houden, niet weglopen, tegen je verlies kunnen, voor jezelf opkomen, je eigen mening vormen. Door met leeftijdgenoten te spelen worden niet alleen regels en groepscode geleerd, maar wordt ook een basis gelegd voor een gevoel van eerlijkheid en rechtvaardigheid. Dit geldt ook voor kinderen die met elkaar fantasiespel spelen, waarin al heel wat regeltjes impliciet aan bod komen. De pedagogisch medewerker heeft ook hierin weer een belangrijke taak. Goed observeren van gedrag en kinderen helpen in het omgaan met elkaar. De "haantjes de voorste" hier en daar wat te temperen en de wat teruggetrokken kinderen, voldoende aan bod te laten zijn en hen te helpen voor zichzelf op te komen. In groepsspelletjes, onder begeleiding van een pedagogisch medewerker, komen ook allerlei regels voor. In het kinderdagverblijf en in de BSO wordt hier in veel situaties aandacht aan besteed, niet alleen bij kringspelletjes en gezelschapsspelletjes maar ook bij het buiten spelen en het fantasiespel. Het zal duidelijk zijn dat al deze manieren van spelen invloed hebben op de verschillende ontwikkelingen.

Ontwikkeling tot zelfstandigheid

Zelfstandigheid is het vermogen om voor jezelf te kunnen zorgen, uiteindelijk zonder hulp van anderen. De eerste vier jaren van het leven is daar natuurlijk nog geen sprake van. De weg daar naar toe kan echter al vroeg beginnen. Het gaat erom dat een kind bij de leeftijd passende verantwoordelijkheden krijgt. Het kind moet ver genoeg zijn in zijn ontwikkeling en het moet situaties kunnen overzien. Voor de opvoeder is het de kunst om een weg te vinden tussen aan de ene kant overbescherming en aan de andere kant het kind aan zijn lot over laten. Door een kind dingen te laten doen die hij zelf kan, zal zijn zelfvertrouwen groeien. Wanneer een kind leert voor zichzelf te zorgen en ook voor zichzelf op te komen, zal hij ook goed voor een ander kunnen gaan zorgen. In het kinderdagverblijf stimuleren we kinderen om zelf te eten en te drinken en bijvoorbeeld al vroeg

te "helpen" bij het uitkleden, wanneer kinderen naar bed gaan en hun pyjama aan trekken. Ook bij hun spel leren we hen zoveel mogelijk zelf te proberen. Bij onderlinge conflicten laat de pedagogisch medewerker de kinderen zoveel mogelijk zelf naar oplossingen zoeken. Ook stimuleren we kinderen om hulp te vragen aan anderen.

Bij het buiten spelen zie je vaak dat meerdere kinderen op een en dezelfde fiets willen. We helpen kinderen met elkaar tot afspraken te komen. En we zien er op toe dat de kinderen die niet zo zelfverzekerd zijn ook aan bod komen. We helpen hen te leren vragen en voor zichzelf op te komen.

17. Signalering bijzonderheden in de ontwikkeling

Wanneer we spreken over ontwikkelingsproblemen dan omvat dit ontwikkelingsstoornissen of achterstanden op diverse ontwikkelingsgebieden, die zich ook kunnen uiten in gedragsproblemen. De oorzaak van ontwikkelingsproblemen kan liggen in de omgeving van het kind (milieufactoren), maar kan ook gelegen zijn in een stoornis bij het kind zelf.

Ontwikkelingsproblemen kunnen van tijdelijke aard dan wel van blijvende aard zijn.

De ontwikkelingsproblemen kunnen zich voordoen op één gebied (enkelvoudig), maar kunnen op meerdere gebieden voorkomen. Voor de begeleiding en opvang van kinderen met ontwikkelingsproblemen is het van belang te weten om welk probleem het gaat, wat de oorzaak van het probleem is en of het probleem van blijvende of tijdelijke aard is.

Van belang is in de gaten te houden of er omstandigheden zijn waardoor het kind zich opvallend gedraagt:

- Veranderingen in de thuissituatie: geboorte van broertje of zusje, opname in het ziekenhuis van een gezins- of familielid, scheiding van de ouders, overlijden of ziekte van een gezins- of familielid, verhuizing, tijdelijk gebruik van medicijnen door het kind.
- Veranderingen in de groep: komen of gaan van andere kinderen/groepsleiding in de groep, andere ruimte, verhuizing, wijziging in de groep.

Definitie van het begrip 'ontwikkelingsproblemen'

Een duidelijke afwijking van de gebruikelijke ontwikkeling die als problematisch wordt ervaren door de ouders, het kind of beiden. Een kind met een stoornis in de ontwikkeling ontwikkelt zich wel, maar anders dan verwacht. Men maakt vergelijking met broertjes, zusjes of andere kinderen van die leeftijd.

Doel

De kinderopvang heeft als doelstelling een positieve bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van kinderen die opgevangen worden en hecht daarom belang aan een zo vroeg mogelijke signalering van ontwikkelingsproblemen bij kinderen.

Voordelen van vroegtijdige onderkenning:

- bij jonge kinderen verhoogt het de kans op een zo optimaal mogelijke ontwikkeling en ontplooiing. Het wegnemen van onzekerheid of ongerustheid bij ouders kan voorkomen dat te hoge eisen aan het kind gesteld worden
- bijverschijnselen kunnen hierdoor beperkt blijven
- ouders kunnen rekenen op voorlichting en begeleiding
- emotionele schade door het niet begrijpen van elkaar kan hierdoor beperkt blijven
- kinderen krijgen de kans zich in hun eigen tempo op hun eigen manier te ontwikkelen
- wanneer de stoornis bekend is, kan geleerd worden hiermee om te gaan
- bij jonge kinderen zijn er vaak meer mogelijkheden om wat aan de stoornis te doen dan bij oudere kinderen

Bij jonge kinderen is het heel moeilijk om met zekerheid vast te stellen of er inderdaad sprake is van een achterstand. Zowel onterechte geruststelling als onterechte verontrusting kan nadelig zijn voor de ontwikkeling van het kind.

Daarom moet voorkomen worden, dat:

- de groepsleiding zelf een diagnose gaat stellen; hierdoor kan het kind een etiket opgeplakt krijgen, dat er moeilijk weer af te halen is
- de groepsleiding zich niet realiseert, dat bepaald zorgwekkend gedrag niet altijd afwijkend gedrag

heeft te zijn

- er te snel gekeken wordt naar wat het kind niet kan en er wordt vergeten te kijken naar wat het kind wel kan
- alleen ‘normaal’ gedrag wordt getolereerd en ‘afwijkend’ gedrag wordt afgewezen
- de groepsleiding zich teveel gaat bezighouden met het opsporen van gedrag- en/of ontwikkelingsstoornissen; er wordt gesignaleerd.

Vroegtijdige onderkenning is alleen zinvol wanneer er ondersteuning, begeleiding en/of behandeling aan gekoppeld kan worden.

Rol van de kinderopvang

De groepsleiding heeft een belangrijke functie in het vroegtijdig onderkennen van gedrag en/of ontwikkelingsproblemen. De groepsleiding heeft ervaring hoe de ontwikkeling van een kind normaal gesproken verloopt en is door middel van vergelijking met andere kinderen in staat bijzonderheden in de ontwikkeling te signaleren. De groepsleiding handelt in het belang van het kind. Zo kunnen gedragsproblemen of handicaps tijdig worden erkend. Signaleren hoort bij het werk van de groepsleiding. Net zoals gesignaleerd wordt dat een kind druk, stil, vrolijk, angstig, verdrietig enzovoort is, wordt ook gesignaleerd wanneer een kind bijzonderheden in de ontwikkeling vertoont. De groepsleiding heeft een open contact met de ouder en zal proberen deze steeds op de hoogte te houden van het beeld dat van het kind bestaat. De groepsleiding bespreekt een signaal in het groepsoverleg, waar de hoofdleidster of directeur bij aanwezig zijn. Tussentijds kan een pedagogisch medewerker binnenlopen bij de hoofdleidster of directeur om een eventueel signaal te bespreken. Het zijn uiteindelijk de ouders die bepalen of er iets mee gedaan wordt.

Wat te doen na signalering

De volgende stappen kunnen ondernomen worden bij het signaleren van bijzonderheden in de ontwikkeling (dit kan duiden op aanwezigheid van (een) ontwikkelingsproble(e)m(en), maar hoeft niet zo te zijn):

Stap 1 Probleemverheldering

Probeer zo helder mogelijk te krijgen wat opvalt aan het gedrag van het kind en wat maakt dat het gedrag van het kind lijkt af te wijken van andere kinderen. De groepsleiding is door opleiding en/of ervaring op de hoogte van de ontwikkelingsfasen van kinderen, zodat eventuele stoornissen/problemen kunnen worden gesignaleerd. Eigen ervaring en kennis en eigen normen en waarden (referentiekader) zijn van invloed op de manier waarop men individueel gedrag van kinderen beoordeelt. De groepsleiding moet zich hiervan bewust zijn. Daarom worden signalen ook altijd met teamleden en hoofdleidster of directeur besproken. Blijft het gedrag van het kind verontrustend dan gaat groepsleiding over naar de volgende stap.

Stap 2 Invloed van eigen referentiekader van de groepsleiding

Aan collega's, de leidinggevende en de directeur kan advies gevraagd worden. Overleg kan ervoor zorgen dat er meer duidelijkheid komt in eigen inschatting of de signalen juist zijn. Het groepsteam overleg is hiervoor de beste plek. Uit dit overleg kan blijken dat de ongerustheid niet door de collega's wordt gedeeld en dat het meer te maken heeft met het eigen referentiekader van de groepsleiding. Wanneer het kind opvalt dan zal de ontwikkeling van het kind door de groepsleiding een tijd worden gevolgd.

Stap 3 Observeren

Indien de ontwikkeling als zorgwekkend wordt gezien zal de groepsleiding in overleg met collega's en hoofdleiding en na overleg met/na toestemming van de ouders het kind gericht en systematisch observeren.

Richtlijnen:

- hoe is het contact met eventuele andere kinderen: speelt het alleen, zoekt het contact
- hoe reageren andere kinderen op dit kind
- hoe is de motoriek van het kind, hoe beweegt het kind zich: grove motoriek: lopen, rennen,

fietsen, springen, klimmen en dergelijke en fijne motoriek zoals: plakken, knippen, kleuren, verven, kleien, puzzelen

- hoe is het contact met volwassenen: vraagt het kind hulp/steun bij de groepsleiding
- hoe is het gedrag van het kind: bijvoorbeeld bij het halen en brengen en bij het spelen
- aan welk spel geeft het kind de voorkeur
- hoe is de concentratie
- hoe reageert het kind op spelmateriaal
- hoe is het met de spreekvaardigheid van het kind: praat het veel/weinig, duidelijk, hoe is de zinsopbouw, begrijpt het kind de opdrachten
- hoe is de zelfredzaamheid van het kind: gaat het alleen naar de wc, is het wel/niet zindelijk, doet het kind zelf de jas aan en uit, eet en drinkt het zelf

Binnen de groepsopvang kan gebruik worden gemaakt van gerichte observatieschema's. Op basis van deze observaties kan worden geconcludeerd dat er sprake zou kunnen zijn van een ontwikkelingsprobleem of -stoornis.

Stap 4 Bespreken met ouders

Wanneer alles er op wijst dat er 'iets' mis is, kan de groepsleiding dit bespreekbaar maken bij de ouders. De resultaten van de observaties worden besproken. Benoem het probleem!

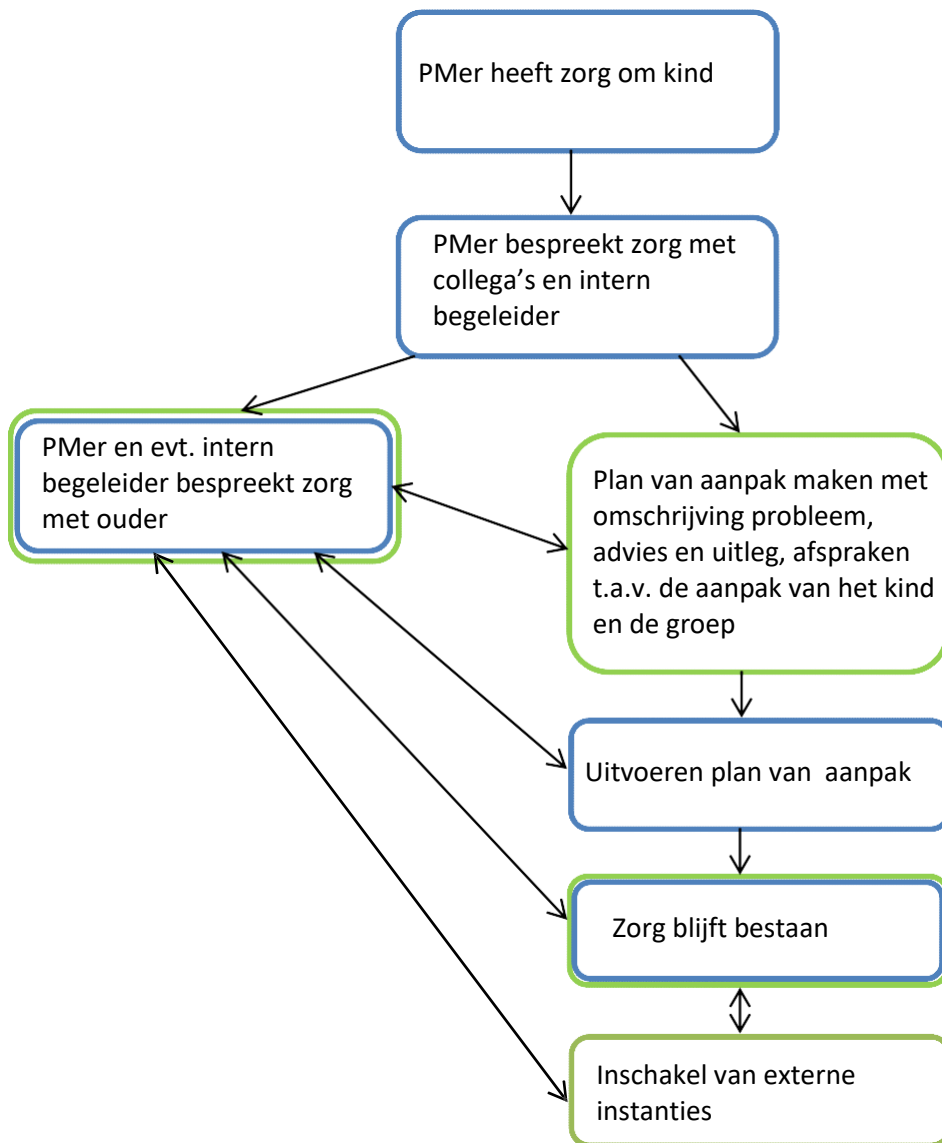
Het bespreekbaar maken bij de ouders is soms een moeilijke taak. Dit kan te maken hebben met eigen onzekerheden en twijfels. Praten over minder leuke dingen die zijn opgevallen is nu eenmaal moeilijker dan praten over leuke dingen. De manier waarop dit bespreekbaar wordt gemaakt bij de ouders is afhankelijk van de relatie die er is tussen de ouder en de groepsleiding. In overleg met de leidinggevende en/of directeur wordt besloten, wie dit met de ouder gaat bespreken.

Stap 5 Doorverwijzen

Indien de zorg door de ouders wordt gedeeld, kan het kind, na toestemming van de ouders, door een extern deskundige worden geobserveerd of worden doorverwezen naar een hulpverlenende instantie (dit kan via de huisarts/jeugdzorg). Een deskundige kan adviezen geven over de aanpak en begeleiding van het kind in het eigen gezin of in de groep. De hoofdleiding heeft de beschikking over adressen waarnaar doorverwezen kan worden. Bijvoorbeeld hulpverleners instanties zoals de huisarts, consultatiebureau, GGD, CJG, logopedist, fysiotherapeut.

Zorgroute

In onderstaand overzicht wordt de zorgroute weergegeven wanneer een pedagogisch medewerker zorgen om een kind heeft.

De blauwe vakken zijn groepsgebonden acties en worden uitgevoerd door pedagogisch medewerkers die direct werken met de kinderen in overleg met de hoofdleidster. De groene vakken zijn acties buiten het werken op de groep. Het zijn acties die gecoördineerd worden door de hoofdleidster of directeur.

18. Signalering problemen in de ontwikkeling

Er is een andere manier van verzorging en behandeling nodig. Het beste zou zijn als we per kind een plan konden maken om het kind zo goed mogelijk te begeleiden. Zo'n plan moet standaard per kind gemaakt worden en er moet regelmatig geëvalueerd worden. Het doel hiervan is:

- Een op het kind afgestemd behandelingsplan waarin concreet staat aangegeven waarmee en hoe en kind behandeld moet worden.
- De daaruit voortvloeiende werkzaamheden maken deel uit van de taakomschrijving en het te voeren programma.
- De groep waarin het kind zich bevindt, heeft de nodige hulpmiddelen.
- De medewerker die bevoegd is de handelingen te verrichten bevindt zich op de betreffende groep.

Duidelijk is dat het primair om het kind gaat.

De doelstellingen hebben ook consequenties voor allen die tot het doel moeten bijdragen.

De gewenste situatie.

Om tot de meest ideale situatie voor alle partijen te komen, moet men de volgende stappen ondernemen:

- Zorgen voor de toestemming verzekering.
- Vaststellen van eventueel te maken kosten en bepalen waar te verhalen.
- Vastleggen van alle procedures met de ouders.
- Medewerkers die de betreffende handeling uit gaan voeren, kennis laten maken met de handeling en deze eigen maken bij de betreffende arts/specialist.
- Het integreren van het kind binnen het dagverblijf.

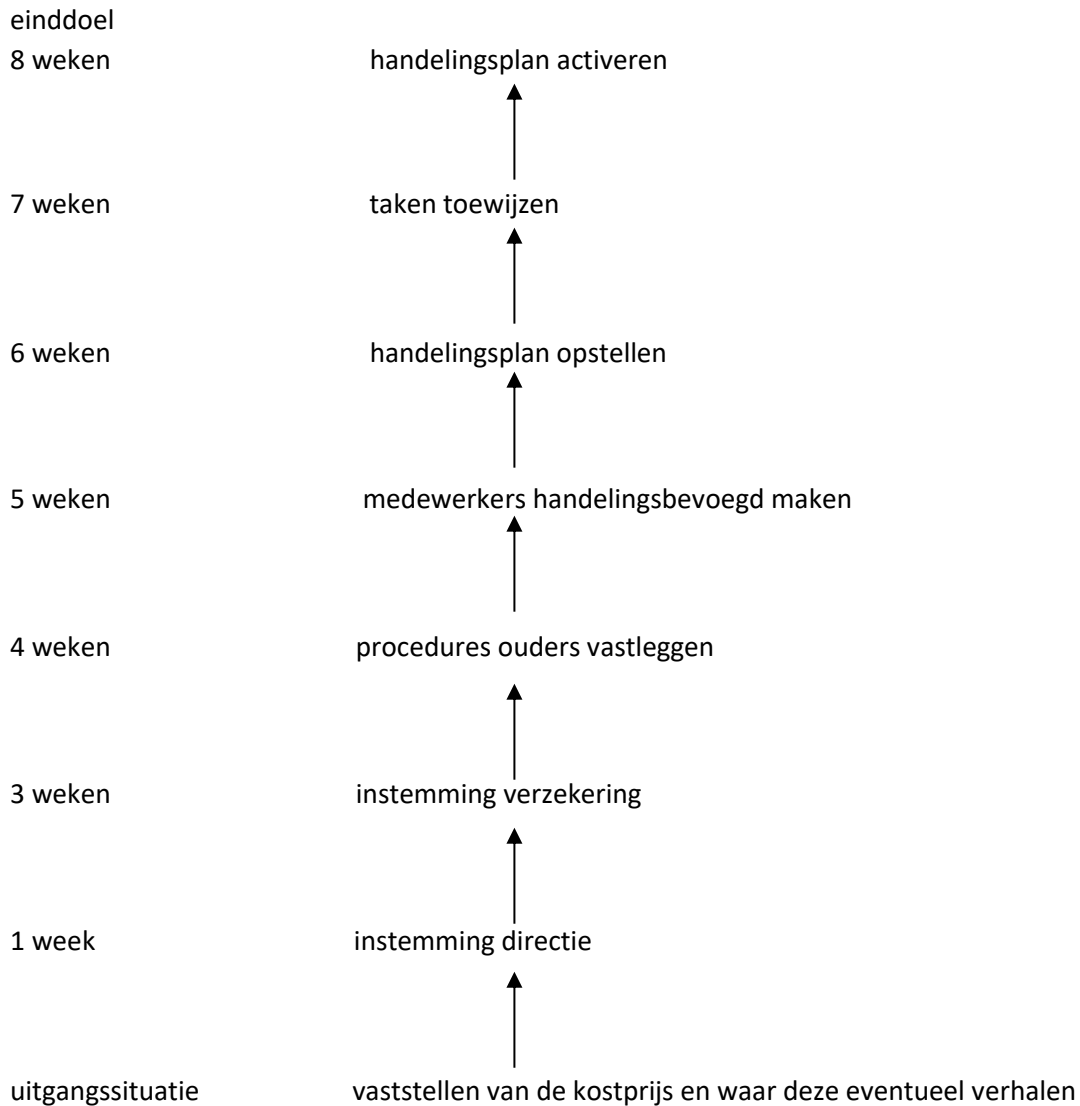
Bij afwezigheid van de handelingsgemachtigden, om wat voor reden dan ook, dient de ouder ten alle tijden zelf voor vervanging te zorgen.

Alternatieven.

Bij het niet doorgaan van de gewenste situatie, zijn er de volgende alternatieven:

- De bovengenoemde wijkverpleegkundige komt altijd de handeling verrichten.
- De ouders zijn zelf verantwoordelijk voor de handeling.
- We gaan in overleg met het medisch dagverblijf in onze gemeente en vragen dit dagverblijf een deskundige de handeling te laten verrichten.
- Het aantrekken van medewerkers welke geregistreerd zijn bij de BIG Wet en handelingsbevoegd zijn.
- Geen van deze alternatieven kan naast de gewenste situatie staan, daar er ten alle tijden mensen bij je op het kinderdagverblijf kunnen komen. Dit bevordert de rust onder de andere kinderen niet.

PLAN VAN AANPAK

De tijdsduur om het plan van aanpak in werking te laten gaan wordt geschat op 8 weken.
De tijdsduur van het plan is cumulatief weergegeven.

19. Informatie-uitwisseling

We betrekken ouders bij het vormgeven van waarden en normen. Dit gebeurt tijdens haal- en brengmomenten, maar ook bij een kennismakingsgesprek bij de plaatsing in een (nieuwe) groep. Of tijdens een ontwikkelingsgesprek; elk jaar nodigt Kindercentrum Robbedoes ouders uit voor een uitgebreid gesprek over het kind met de mentor.

Om de ontwikkeling en het welbevinden van het kind goed te kunnen volgen, vinden er elke zes weken kindbesprekingen plaats. Een aantal kinderen wordt dan besproken in het team overleg. Er wordt bijvoorbeeld overlegd hoe het gaat met het zindelijk worden of hoe het kind begeleid gaat worden in de overgang naar een nieuwe groep. Deze bespreking heeft tevens de functie ontwikkelings- en/of andere problemen vroegtijdig te onderkennen.

Wanneer de pedagogisch medewerkers zich zorgen maken of met een ouder iets willen bespreken, zullen zij de ouder uitnodigen voor een gesprek. Mocht de ouder zelf behoefte hebben aan een rustig gesprek over het kind dan kan er altijd een afspraak hiervoor gemaakt worden.

We gaan de moeilijke onderwerpen niet uit de weg. We bespreken vragen en kritiek in alle openheid en willen dat de ouders zich zo thuis voelen dat zij naar ons toe komen.

Bij vermoedens van verwaarlozing/mishandeling handelen de medewerkers van Kindercentrum Robbedoes zoals beschreven staat in het protocol “**Kindermishandeling en huiselijk geweld**”. De leidinggevende is als aandacht functionaris kindermishandeling aangesteld.

Deze functionaris ziet toe op het juist uitvoeren van het protocol en ondersteunt ouders en medewerkers.

Kindercentrum Robbedoes voorziet de ouders op verschillende manieren van informatie over bijzondere activiteiten, over GGD-inspecties of kwaliteitsontwikkeling. Dit doen wij oa via de sociale media of per brief. Ook op onze website; www.kindercentrum-robbedoes.nl, via digitale nieuwsbrieven en op ons ouderportaal, worden ouders geïnformeerd.

De oudercommissie speelt een belangrijke rol in de communicatie met ouders.

De samenwerking met de oudercommissies is voor ons zeer belangrijk.

20. Tot slot

De pedagogische gedachtes die de oprichters van Kindercentrum Robbedoes, met hart en ziel in de organisatie hebben gelegd, is en blijft de basis van het pedagogisch beleid van Kindercentrum Robbedoes. Door de jaren heen ontwikkelt dit beleid zich en passen wij het aan aan de huidige tijd en omstandigheden. Dit altijd met de hulp van medewerkers, ouders en externe deskundigen.

Dit pedagogisch beleidsplan is het kader waarbinnen wij dagelijks werken met de kinderen. We vragen ons steeds af of dat wat wij doen met de kinderen past binnen dit kader. Plezier maken, het naar je zin hebben is voor ons vanzelfsprekend. Dit maakt Kindercentrum Robbedoes tot een prettige plek voor medewerkers, ouders en vooral voor de kinderen. Kindercentrum Robbedoes: betrouwbaar, betrokken en actief!

Altijd samen voor de kinderen!